

Analiza diskursa sigurnosne politike u popularnoj geopolitici: studija slučaja TV serije „The Expanse“

Martinović, Ozren

Professional thesis / Završni specijalistički

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:227828>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-23**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij

Sigurnosna politika Republike Hrvatske

Ozren Martinović

**Analiza diskursa sigurnosne politike u popularnoj
geopolitici: studija slučaja TV serije „The Expanse“**

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij

Sigurnosna politika Republike Hrvatske

**Analiza diskursa sigurnosne politike u popularnoj
geopolitici: studija slučaja TV serije „The Expanse“**

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marta Zorko

Student: Ozren Martinović

Zagreb

rujan, 2021.

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad Analiza diskursa sigurnosne politike u popularnoj geopolitici: studija slučaja TV serije „The Expanse“, koji sam predao na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Marti Zorko, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Ozren Martinović

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. „The Expanse“ kao model za usporedbu budućnosti i sadašnjosti	2
1.2. Teorijski okvir.....	3
1.3. PEST i strateško planiranje kao metodološki okvir	5
2. Narativ budućnosti u TV seriji „The Expanse“	8
2.1. Domena svemira na početku 21. stoljeća.....	9
2.2. Prostori odvijanja radnje TV serije	12
2.2.1. Belt.....	13
2.2.2. Mars	14
2.2.3. Zemlja	15
3. Politički činitelji.....	16
3.1. Sigurnost kao političko pitanje	16
3.2. Privatizacija sigurnosti.....	18
3.3. Akteri u međunarodnim odnosima.....	21
3.4. Teritorij	23
3.5. Granice.....	24
4. Ekonomski činitelji	25
4.1. Vlasništvo	26
4.2. Ekologija, društvo i ekonomija	28
4.3. Globalizacija i konzumerizam	30
5. Sociokulturni činitelji.....	32
5.1. Rasa.....	32
5.2. Utjecaj imaginativne geografije na društvo	32
5.3. Kulturalni rascjepi.....	35
6. Tehnološko znanstveni činitelji	36
7. Zaključak.....	39
Popis literature	41
Sažetak i ključne riječi	43
Summary and key words.....	44

1. Uvod

“It is said that the present is pregnant with the future.” Voltaire

“*Rečeno je da je sadašnjost trudna s budućnošću.*” Voltaire

Utjecaj popularne kulture kroz fikciju na društvo je fenomen kojim se društveno-humanistički znanstvenici bave otkad postoji svijest o takvom međudjelovanju. Zbog toga je TV serija „The Expanse“ idealna kao ogledni model popularne kulture u okviru kojega je moguće vidjeti djelovanje specifičnih politika, ideologija i ostalih politoloških postulata. Osim toga, dugoročna predviđanja, usporedbe i analize redovito se koriste prilikom strateškog planiranja u širem kontekstu sigurnosne politike. S obzirom da se za dugoročna strateška planiranja mogu koristiti i fiktivni modeli, ova serija je za tako nešto prikladna i zanimljiva jer predstavlja kombinaciju popularne kulture, geopolitike, međunarodnih odnosa i sigurnosne politike.

Ovaj završni rad neće se baviti književnom analizom u normativnom ili sadržajnom smislu nego će pokušati analizirati elemente iz sfere geopolitike i sigurnosne politike koji u serijalu „The Expanse“ čine svakodnevnicu ljudskog života.

TV serija „The Expanse“ nastala je prema književnom predlošku autora Daniela Abrahama i Tya Francka koji su pod pseudonimom James S. A. Corey napisali alternativnu verziju budućnosti čovječanstva od one koju možemo vidjeti u Zvezdanim Stazama ili nekim drugim optimističnim pogledima na budućnost. Problemi javne ili kolektivne tj. ljudske ili osobne sigurnosti, teritorija, granica, kulture, suvereniteta, imigracije, ljudskih prava i sva ostala politička pitanja unutar „The Expanse“-a i svakodnevica čovječanstva koje živi u tom izmišljenom modelu primarno su dominirana sigurnošću kao ključnim pojmom. Iako se „The Expanse“ bavi budućnošću u kojoj je čovječanstvo koloniziralo Sunčev sustav, politike budućnosti ipak nalikuju politikama današnjice.

U „The Expanse“-u gotovo svu proizvodnju, prijevoz i trgovinu kontroliraju privatne korporacije bez ikakve stvarne regulacije. U teoriji, korporacije odgovaraju pravosuđu matičnog planeta, ali u praksi stvari ne funkcioniraju tako jednostavno pa u stvarnosti djeluju u potpunosti neovisno od zakona s matičnih planeta. Neke imaju sjedišta na unutarnjim planetima, Marsu i Zemlji, a neke diljem Sunčevog sustava. Granice su porozne jer je teško u svemiru kontrolirati putovanje između mnoštva različitih teritorija koji pripadaju nekom političkom entitetu. Suverenitet kao isključivo državni pojam je u praksi postala stvar prošlosti.

Čak i onda kad nad nekim teritorijem u načelu suverenitet pripada državi, u praksi ga prakticiraju razne privatne korporacije koje upravljaju komadićima Sunčevog sustava kao svojim privatnim državicama. Kultura i jezik su dominantni u rangiranju ljudi po klasama na pojedinim lokacijama, čime je upravo lokacija življenja postala glavni faktor za identificiranje s rasom. Imigracija je unatoč svojoj svakodnevnoj pojavi i dalje „prljavi“ pojam pa se migrante tretira kao polu-ljude. Ljudska prava su redefinirana zato što svoje izvorište imaju na Zemlji gdje je dostupnost nekih resursa poput zraka aksiom postojanja dok se na drugim nebeskim tijelima zrak plaća kao najskuplji resurs. Na kraju (ili početku) se opet sve svodi na sigurnost kao odsutnost ugroze, bilo da je ugroza fizička, ekonomska, politička ili metafizička.

1.1. „The Expanse“ kao model za usporedbu budućnosti i sadašnjosti

Prije no što su inovatori poput braće Montgolfier krajem 18. stoljeća uspješno poletjeli balonom na vrući zrak; let je bio neostvareni san čovječanstva – do tada realiziran samo kroz mit o Dedalu i Ikaru. Prije no što su braća Wright poletjeli prvim zrakoplovom, vrhunac ljudskog dometa u zračnom putovanju bio je suludi roman Julesa Verna „Let na Mjesec“.

Početak ljudske fascinacije znanstvenim napretkom nemoguće je odrediti zato što bi tako nešto zahtijevalo od nas da imamo vremeplov pomoću kojega bi mogli identificirati svaki put kad je neki inovator svojom maštom pretočenom u stvarnost pomaknuo granice spoznaje.

Upravo promjenom granica spoznaje ujedno smo pomicali i granice onoga što se do tog trenutka smatralo normalnim, uobičajenim i svakodnevnim. Prije no što su naši pretci izumili kotač; graditeljstvo, poljoprivreda, trgovina, promet i sve što povezujemo s inicijalnim razvojem ljudskih civilizacija bila je samo luda zamisao nekog našeg maštovitog pretka.

Razlog navođenja ovih primjera je i više nego očit – za pretpostaviti je da će čovječanstvo u budućnosti razviti tehnologiju kojom će postati moguće efikasno putovati kroz Sunčev sustav, pa i dalje od toga. Društenopolitičke i geostrateške paradigme koje će se nakon toga mijenjati previše su brojne da bi ih mogli popisati. Međutim, to ne znači da ne treba pokušati rasvijetliti barem jedan mali dio naše potencijalne budućnosti. Za potrebe takvog poduhvata odabran je postojeći model ljudske budućnosti na način kako je ona opisana u znanstveno-fantastičnoj TV seriji „The Expanse“. Naravno da taj model nije razvijen s namjerom da pruži društveno-humanističkim znanstvenicima svojevrstan pješčanik za igranje, ali je upravo za tako nešto

idealno, te bi bila šteta ne poslužiti se njime u svrhu pokušaja razmatranja budućnosti čovječanstva s posebnim naglaskom na aspekte sigurnosne politike i geopolitike.

Promišljanje o budućnosti, pogotovo ako se koristi neki postojeći temeljni model poput ovoga koji je prikazan u TV seriji „The Expanse“, nudi mogućnost da se unaprijed pokušaju spriječiti ili barem ublažiti potencijalne sigurnosne ugroze kroz pravovremeno strateško planiranje.

Takvo promišljanje nužno mora biti produkt multidisciplinarnog rada koji će uključiti široki presjek društva; od prirodoslovnih znanstvenika, društveno-humanističkih stručnjaka, tehnoloških inovatora i futurista odnosno svih relevantnih ključnih dionika koji bi mogli doprinijeti strateškom planiranju. Za pretpostaviti je da će širi krug dionika zajedničkim naporima povećati kvalitetu odnosno povećati vjerojatnost točnog predviđanja. Važno je napomenuti da stručnjaci koji se inače bave strateškim planiranjem nisu fokusirani samo na negativne aspekte budućnosti u smislu identificiranja potencijalnih prijetnji. Potencijalne mogućnosti ponekad su im još više zanimljive. To je posebno vidljivo kroz činjenicu da je veliki broj ljudskih inovacija produkt želje za zaradom, a ne altruističnih težnji benevolentnih dobrotvora čovječanstva. U svakom slučaju, podloga za donošenje odluka koje će se (možda) realizirati, traži podjednake omjere kreativnosti, mašte, akademske briljantnosti i pukog rizičnog nagađanja.

1.2. Teorijski okvir

Glavna poveznica između međunarodne sigurnosti¹ i ovog rada jest popularna geopolitika koja se definira kao jedna od poddisciplina kritičke geopolitike: „...koja kroz geografsko razumijevanje medija i popularne kulture promatra utjecaje na identitete i konstrukcije imidža različitih grupa ili prostora...“ (Zorko, 2018:18).

Zorko (2018:26) također ističe zanimljivu pojavu koja povezuje popularnu geopolitiku i politiku u širem smislu. Naime, kaže da „geopolitika danas podrazumijeva diskurs svjetske politike s posebnim naglaskom na geografsku dimenziju moći“, te da je presudan „način na koji se geopolitički diskursi stvaraju u popularnoj kulturi“. Pojednostavljeno, većina će ljudi

¹ Profesorica Ružica Jakešević u knjizi Hrvatska i mirovne misije Ujedinjenih Nacija navodi sljedeće: „U novije vrijeme prisutna je tendencija sve veće međuovisnosti u ostvarivanju nacionalne, međunarodne te globalne sigurnosti. Sukladno tome, naglašava se činjenica kako države danas ne mogu djelovati u terminima postizanja isključivo vlastite sigurnosti, nego da težnje država u postizanju sigurnosti u obzir moraju uzeti i potrebe drugih država i entiteta za sigurnošću.“ (2012:34)

ono što je prikazano na ekranu uzeti kao „zdravo za gotovo“, odnosno neće stati s gledanjem kako bi išli potvrđivati ili opovrgavati neko gledište koje je autor djela iznio. „Nakon što pogledamo neki film rijetko se upitamo jesu li u njemu realno prikazani odnosi moći u međunarodnoj zajednici i kakvu smo poruku dobili, tko je saveznik ili „prijatelj“, koja je naša percepcija (ne)sigurnosti prikazanih lokacija ili imidža nekog naroda. Sve su to primjeri koji izgrađuju geopolitičke diskurse i utječu na vlastitu viđenje svijeta, te ih je važno osvijestiti kako bi ih mogli kritički promisliti.“ (ibid).

Dakle mediji mogu i te kako utjecati na našu percepciju svijeta oko sebe, bilo kroz prezentiranje samo dijela istine, bilo njenim skrivanjem ili potpunim fabriciranjem. O toj temi napisani su brojni tekstovi (primjerice u Turčalo i Zorko, 2021.) stoga nema potrebe u ovom radu ulaziti u dubinu ove teme². S tom mišlju o utjecaju popularne kulture na praktične društveno-političke odnose prožeto je iznošenje poveznica između „The Expanse“-a i sadašnjosti.

Daljnji utjecaj na ovaj rad imali su brojni autori, domaći i strani, između ostaloga i Kolodziej (2011:43) koji na veoma zanimljiv način u svojoj knjizi „Sigurnost i međunarodni odnosi“ upućuje apel teoretičarima i praktičarima koji se bave sigurnosnim studijama da prošire područje svojih istraživanja ili da barem budu iskreni i jasno se očituju o granicama svojih tvrdnji u pogledu znanja o sigurnosti. Odgovor na to jest da je sam odabir teme ovog rada koji opisuje određene elemente sigurnosne politike i geopolitike u znanstvenofantastičnoj TV seriji izašao izvan uobičajenih okvira sigurnosnih studija. Uz to, tvrdnje u pogledu znanja o sigurnosti temelje se na onim okvirima koje je model „The Expanse“-a zadao. S obzirom da je model predmet fikcije, vlastita „znanja“ tj. usporedbe mogu, ali i ne moraju biti korisni za budućnost.

Nesvakidašnji odabir modela zapravo na inovativan način doprinosi povezivanju različitih disciplina kroz popularnu geopolitiku. Na taj način ovaj rad predstavlja misaonu igru u kojoj se prikazuju neki sudovi i zaključci o sigurnosti, pa makar to bilo okarakterizirano kao „poduzimanje pogrešnog koraka u pravom smjeru“ – baš kao što to opisuje Kolodziej (2011:24) kada kaže da prevladavajuće teorije i pristupi ne postavljaju pitanje sigurnosti na dostatno vjerodostojan i uvjerljiv način.

Kolodziej (ibid) također navodi da sigurnosne studije nisu prirodoslovna znanost u kojoj je moguće laboratorijski manipulirati eksperimentom i dobiti stroge znanstvene provjere. Između

² Pored stručne literature, zanimljivo je vidjeti igrani film redatelja Barryja Levinsona „Wag the Dog“ iz 1997.

ostaloga, jedan od razloga je to što je sigurnost često subjektivna percepcija za koju će različiti ljudi imati drugačije shvaćanje sigurnosnih problema kao interesa, cilja ili vrijednosti. Stoga Kolodziej i kaže da „...onoliko koliko su međunarodni odnosi i sigurnosne studije znanstvene discipline, sličnije su geologiji ili astronomiji nego kemiji ili fizici...“ (ibid). Naravno da možemo kvantificirati broj terorističkih napada, broj ranjenih ili smrtno stradalih u nekoj tragediji, pad BDP-a uzrokovan slabom turističkom sezonom nakon ekološkog incidenta izljeva nafte u more itd. Međutim, u kontekstu percepcije sigurnosti, što je zaista individualna i subjektivna kategorija, shvaćanje sigurnosti kao interesa, cilja ili vrijednosti je nažalost nedovoljno za proučavanje kvantitativnim metodama povezanim sa prirodoslovnim znanstvenim istraživanjima. Dakle, ako je sigurnost tema koju se može sagledavati kroz „neobične“ prizme, onda je to dodatni razlog za opravdanost korištenja TV serije „The Expanse“ kao modela za promišljanje o sigurnosti, budućnosti međunarodnih odnosa i politoloških tema općenito.

Ovaj rad za razmatranje međunarodnih odnosa, sigurnosne politike i popularne geopolitike koristi realizam i konstruktivizam kao teorijske okvire. Neki drugi teorijski okviri koji dobro objašnjavaju svijet današnjice, poput institucionalizma, jednostavno ne bi dobro funkcionirali za objašnjavanje fiktivnog sustava. Institucionalizam je prikladan za objašnjavanje ravnoteže mnoštva faktora mimo sigurnosti kao najrelevantnije kategorije definiranja međunarodnih odnosa. Jedan od argumenata u prilog tome je i NATO-ovo širenje svojeg područja djelovanja izvan tradicionalnih vojno-sigurnosnih pitanja na teme poput klimatskih promjena, zaštite okoliša, ljudskih prava, rodne ravnopravnosti itd. Međutim, s obzirom da se realizam oslanja na silu kako bi objasnio izbore i ponašanje aktera, a konstruktivizam na proučavanje društvenih odnosa, bolja su podloga za ovakvu vrstu rada. Pri tome ni za realizam ni konstruktivizam nije presudno da predmet rasprave bude „ukotvljen“ u stvarnosti kako bi se donosili sudovi.

1.3. PEST i strateško planiranje kao metodološki okvir

Iznošenje usporedbi između „The Expanse“-a i sadašnjosti pokušat ću izložiti koristeći PEST analizu kao svojevrsni temelj zato što se njome na strukturirani način strateški obrađuju razne makro okoline. PEST ima mnogo različitih varijacija i definicija, ali u svojoj srži odnosi se na četiri grube grupacije činitelja – političkim, ekonomskim, socijalnim i tehnološkim. Javlja se u različitim oblicima, ovisno o dubini analize i primarnom fokusu istraživanja (primjerice u

Bošnjak, 2018. ili Defence Academy of the United Kingdom 2017.). U gospodarstvu ga se često koristi za analizu poslovnog okruženja i donošenje odluka za maksimizaciju profita. Međutim, PEST se također koristi i u javnom sektoru gdje iz njega proizašli zaključci mogu biti korisni sigurnosnom aparatu, državnim institucijama, kao i nedržavnim partnerima poput vojno-političkih saveza i nadnacionalnih organizacija. Jedna od najvažnijih primjena PEST-a odnosi se na procese strateškog planiranja obrambenih sustava, zbog čega smatram da se može primijeniti i na ovaj rad kako bi se izložile sličnosti između stvarne sadašnjosti i budućnosti prikazane u „The Expanse“-u.

<p style="text-align: center;">politički i pravni činitelji</p> <ul style="list-style-type: none"> • trenutna pravna regulativa i legislativa na domaćem tržištu • očekivane promjene u legislativi • međunarodna legislativa • regulatorna tijela i procesi • politike vlade i lokalne zajednice • promjene u politikama • domaće i međunarodne lobističke skupine i pritisci • trgovinske politike • nacionalni i supranacionalni fondovi, grantovi i druge inicijative • ratovi, sukobi i druge političke zapreke • drugi pravi i politički činitelji 	<p style="text-align: center;">ekonomski činitelji</p> <ul style="list-style-type: none"> • gospodarska situacija u zemlji i svijetu • ekonomski trendovi u zemlji i svijetu • opća i posebna porezna pitanja • sezonski utjecaji • cikličnost na tržištu i trgovini • ekonomski i tržišni faktori • kamatne stope i tečajevi; mogućnosti financiranja • utjecaj međunarodnih ekonomskih činitelja na djelatnost • distribucijska raspoloživost i tržišni potencijali u zemlji i inozemstvu • pokretači za kupce i korisnike • drugi ekonomski činitelji
<p style="text-align: center;">sociokulturni, ekološki i medijski činitelji</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>lifestyle</i> trendovi • demografije • stavovi kupaca i potrošača i njihova mišljenja • mediji; njihov utjecaj i publicitet • zakonske promjene vezana za društvene faktore • obrasci kupovine u zemlji i inozemstvu; trendovi • etnička i religijska pitanja • glavni događaji i utjecaji u društvu • moda i utjecaj "role" modela • imidž (brendovi, poduzeće, tehnologije) • ekološka i ambientalna pitanja; zaštita okoliša i doprinos stvaranju boljeg društvenog okruženja • etička pitanja • drugi socijalni činitelji 	<p style="text-align: center;">tehnološki i znanstveni činitelji</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvoj tehnologija; moguća tehnološka konkurencija • pristup istraživačkim fondovima • povezane i ovisne tehnologije • tehnologije koje mogu zamijeniti postojeće; • pitanje tehnološke zrelosti • tehnološke informacije i komunikacije • tehnološka legislativa i patentna zaštita; pristup tehnologiji; licenciranje i drugo • inovativni potencijali • intelektualno vlasništvo • drugi tehnološki i znanstveni činitelji

Slika 1. Struktura PEST analize kako ju je izložio prof.dr.sc. Darko Tipurić na jednom od svojih predavanja³

³<https://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/OIM/dhruska/2014-2-%20Situacijska%20analiza%20-%20okolina%20i%20SWOT.pdf> – pristupljeno 9. rujna 2021.

Identificiranje potencijalnih društveno-političkih zbivanja kao posljedice tehnološkog razvoja (što je ono čime se uglavnom bavi znanstvena fantastika u popularnoj kulturi) zaista je teško, ali može biti korisno čak i u slučaju da se predviđanja tek jedva ostvare. Uočavanje potencijalnih remetičkih faktora, kao i indikatora za eventualne negativne posljedice može poboljšati dugoročni strateški pogled u budućnost, a samim time i mogućnost da se potencijalne prijetnje pretvore u potencijalne mogućnosti. Sve to posebno se očituje kroz procese dugoročnih strateških planiranja kojima se bave ozbiljne institucije poput ministarstava obrane, NATO-a ili Europske unije. Za pokretanje složenih procesa kojima se bave takve institucije često su potrebne godine planiranja, testiranja, probne implementacije, evaluiranja postignutih rezultata i eventualnog frontalnog provođenja inicijalnih ideja. Stoga takve organizacije prihvaćaju vrijednost dugoročnih predviđanja kao neophodne za promišljanje, ulaganje i općenito strateško djelovanje.

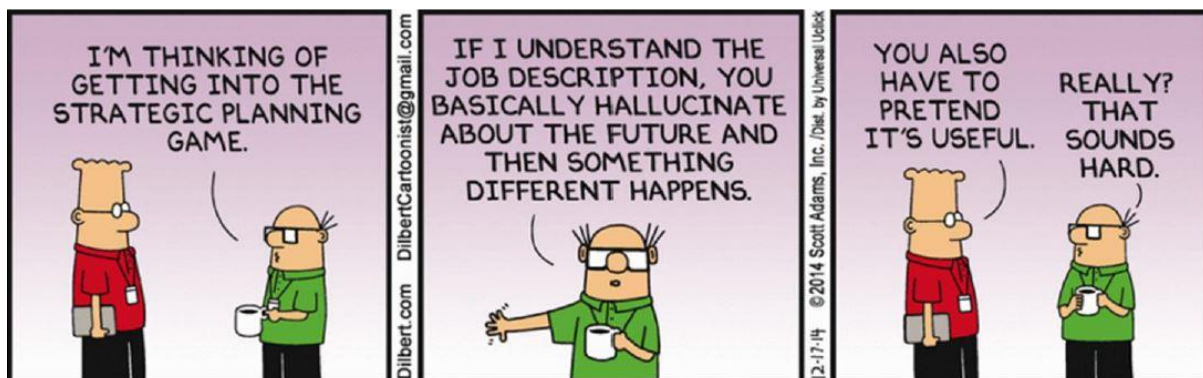
Najpoznatiji primjer dugoročnog strateškog planiranja koji je nastao na temelju „predviđanja“ odvio se nedugo nakon završetka Drugog svjetskog rata. Američki predsjednik Eisenhower pokrenuo je 1953. godine projekt „Solarium“⁴ s ciljem izrade adekvatnog odgovora na sovjetski ekspanzionizam. Šaroliko društvo stručnjaka iz državnog i akademskog sektora moralo je izraditi učinkovitu strategiju koja bi zaustavila Sovjetski Savez. Primjerice, jedan od najpoznatijih sudionika ovog procesa strateškog planiranja bio je George Keenan, autor „Dugog Telegrama“ i „politike containenta“. Stručnjaci su bili podijeljeni u tri skupine i svaka je dobila parametre unutar kojih su morali pronaći rješenje. Također, morali su izraditi detaljne opise i procijeniti učinkovitost, prednosti i nedostatke svakog rješenja. Projekt je zbog tajnosti organiziran kao svojevrsna lažna konferencija National War Collegea, a prava istina o projektu nije se saznala do 1980-ih. Rezultat ovih promišljanja bio je dokument „The Cold War and United States Policy 1953-1963“.

Konačni rezultat projekta Solarium bio je policy dokument NSC 162 koji je postao nit vodilja američke vanjske politike u kontekstu odnosa prema Sovjetskom Savezu. SAD su zaključile da moraju održavati snažan vojni postav, s naglaskom na razvoju i održavanju sposobnosti nanošenja značajne razorne štete neprijatelju, uključujući potencijalno korištenje nuklearnog oružja. Ovakav stav osnažio je Keenanov prijedlog politike containenta, koji se dugoročno pokazao pobjedničkim za SAD i zapadne saveznice. Važno je napomenuti da snažan vojni postav koji su stručnjaci predložili nije ujedno značio i bezumno trošenje sredstava američkih

⁴ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v02p1/d63> - pristupljeno 23. rujna 2021.

poreznih obveznika. Implementacija predloženih javnih politika uključivala je razumna ograničenja na izdvajanja za obranu, zato što su idejni tvorci znali da je snažan postav obrane komplementaran s održavanjem dugoročnog rasta američke ekonomije, a bez koje ne bi bilo moguće financirati vojni aparat. Sveobuhvatne politike uključivale su kombinaciju faktora koji su maksimizirali postojeće američke prednosti, odnosno minimizirale slabosti. Stoga je bilo važno održati postojeća i razvijati nova savezništva s razvijenim državama i državama odgovarajuće visokog stupnja razvoja, podržavati perpetuiranu mobilizaciju američke vojske i njenih sposobnosti, paralelno razvijati vlastiti nuklearni arsenal, te najviše od svega – koristiti sva raspoloživa sredstva da se izbjegne otvoreni rat sa Sovjetskim Savezom znajući da bi tako nešto ujedno bila i prijatna opstanka cjelokupnog čovječanstva. Uzevši u obzir da je Hladni rat završio urušavanjem Sovjetskog Saveza, može se reći da je zbir predloženih mjera naposljetku bio učinkovit.

Navedeni primjer izvrsno prikazuje važnost multidisciplinarnog pristupa strateškom planiranju, prilikom čega su stručnjaci projekta Solarium morali uzeti u obzir sve što im je palo na pamet kako bi osigurali željeni rezultat – američku pobjedu u Hladnom ratu. Prosječnom američkom građaninu tog vremena njihove ideje, predviđanja i zaključci bi sasvim sigurno djelovali potpuno neprilagođeno stvarnosti, međutim, činjenica stoji da su u potpunosti uspjeli u svom zadatku.

Slika 2. Humoristični prikaz strateškog planiranja

2. Narativ budućnosti u TV seriji „The Expanse“

Serija nije u potpunosti ista kao književni predložak na kojemu je nastala, što nije čudno, ali nije ni toliko drastično različita da bi se nešto bitno mijenjalo u porukama koje prenosi. U svrhu ovog rada, naglasak je ipak na TV seriji zato što je ona „dostupnija“ u smislu popularne kulture

i lakše se konzumira u današnjem vizualnom svijetu. To ne znači da neke informacije o relevantnim fenomenima u ovom radu neće biti uzete iz „The Expanse“ knjiga, ali s obzirom da se radi o „dijeljenom svemiru“, smatram da je medij prenošenja (serija ili knjiga) manje bitan od poruke i teme.

Još jedna napomena odnosi se na opseg radnje unutar serije. Naime, iako već sam odabir znanstvenofantastične TV serije kao središnje teme rada upućuje na neortodoksn pristup politologiji, ipak ću smanjiti opseg materije koju ću koristiti u radu zato što u nekom trenutku serija odlazi više u smjeru „fantastike“ a gubi onaj pridjev „znanstvene“. Postoji nekoliko takvih ključnih momenata u seriji, ali dva najvažnija su otkriće izvanzemaljskog života i radnja koja se odvija nakon što čovječanstvo počne putovati izvan našeg Sunčevog sustava. Zbog ove dvije paradigmatičke promjene u kontekstu postojanja čovječanstva u seriji smatram da radnja koja je s tim izravno povezana, odnosno koja je izravna posljedica te dvije činjenice, jednostavno previše izlazi izvan okvira onoga što je blisko sadašnjoj znanosti i društvu. Stoga rad ne opisuje, povezuje sa sadašnjošću ni raspravlja o činjenicama iz serije koje se odnose na četvrtu sezonu i dalje zato što se izlaskom iz Sunčeva sustava stvara previše varijabli. Saznanje o postojanju izvanzemaljskog života unutar serije naravno drastično mijenja brojne paradigme postojanja čovječanstva, ali u kontekstu političke radnje serije do (i uključujući) treće sezone, taj moment može se supstituirati i nekim drugim momentom poput „klasičnog“ novog izuma, bez da serija kao politološki model izgubi na vrijednosti i kredibilnosti kao validan pješčanik za istraživanje.

Još jedna napomena prije iznošenja činitelja kojima će se uspoređivati „The Expanse“ i sadašnjost jest da su brojne teme koje će se opisivati „međučiniteljne“, odnosno moguće ih je sortirati u dvije ili više grupacija činitelja. I dok teoretičari PEST analize možda veću pažnju posvećuju pravilnoj klasifikaciji, ja ću se priključiti praktičarima koji kažu da je važnije neki činitelj popisati negdje nego previše vremena posvetiti promišljanju je li popisan unutar pravilne grupacije.

2.1. Domena svemira na početku 21. stoljeća

S obzirom da „The Expanse“ ne daje dubinski uvid u zakonodavstvo budućnosti, nije moguće ulaziti u vrstu analize koja bi odgovarala ljubiteljima institucionalizma. Međutim, to ne znači da se čovječanstvo već u 20. stoljeću nije pozabavilo pravnom regulacijom svemirske tematike

– i to na najvišoj mogućoj razini međunarodnog zakonodavstva. Prve naznake zakonske regulacije zračnog prostora počele su se javljati odmah nakon pojave zrakoplova, a već 1919. godine u međunarodnom zakonodavstvu je određeno da se nacionalni suverenitet prostire i nad zračnim prostorom nekog kopnenog ili pomorskog teritorija. Nakon Drugog svjetskog rata, kad je sovjetski satelit Sputnik ostvario prvu pobjedu u svemirskoj utrci, Sjedinjene Američke Države su veoma popustljivo odlučile prepustiti Sovjetskom Savezu slobodu kretanja u Zemljinoj orbiti – zato što su i same htjele istu stvar. Tako je nastala pravna distinkcija između zračnog prostora i onoga što smatramo svemirom, neovisno što je neki prostor u svemiru okomit na nacionalni teritorij.

Temeljni dokument svemirskog zakonodavstva nastao je 1967. pod punim nazivom „Treaty on Principles Governing the Activities of State in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies“ ili skraćeno „The Outer Space Treaty“⁵. Sporazumom su uspostavljena neka temeljna načela poput: slobode istraživanja svemira u interesu cijelog čovječanstva; nemogućnosti zaposjedanja svemirskih/nebeskih tijela od strane nacionalnih država; zabrane oružja za masovno uništenje u Svemiru; obvezu istraživanja i korištenja Mjeseca i ostalih tijela isključivo u miroljubive svrhe; odgovornosti država za njihove aktivnosti u Svemiru (neovisno jesu li aktivnosti provedene od strane državnih ili privatnih aktera registriranih u toj državi); aktivnosti nedržavnih aktera u Svemiru moraju biti pod kontrolom matične države; države zadržavaju nadležnost i kontrolu nad svojim svemirskim objektima; države će izbjegavati štetno zagađenje Svemira.

Inicijalni sporazum doživio je brojne dopune u desetljećima otkad je nastao, ali zanimljivo je napomenuti da neke od tih dopuna nisu ratificirale države koje se smatraju svemirskim silama – primjerice „Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies“ iz 1979. godine. Ujedinjeni narodi tijekom godina su usvajali i brojne druge dokumente vezane za međunarodno pravo, neke s više, neke s manje uspjeha. (Kleiman, 2013.⁶). Ipak, iako je svemir u zasebnoj pravnoj domeni, ne znači da se u njemu ne odvijaju geopolitičke igre baš kao da se radi o tradicionalnim domenama poput kopna ili mora.

Na početku 21. stoljeća svemirsko pravo postalo je sasvim uobičajena specijalizacija na mnogim studijima pravnih znanosti. Na hrvatskom jeziku napisan je veoma informativan

⁵ <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/introouterspacetreaty.html> - pristupljeno 23. rujna 2021.

⁶

https://web.archive.org/web/20181204054125/https://www.americanbar.org/groups/young_lawyers/publications/the_101_201_practice_series/space_law_101_an_introduction_to_space_law/ - pristupljeno 13. rujna 2021.

članak na ovu temu autorice Ane Mikulec „Pravo svemira“ (Pravnik, 49, 1 (99), 2016⁷). U kontekstu svemirskog zakonodavstva i sigurnosti moguće je napisati tisuće stranica, no kako je ovaj rad ipak okrenut ka popularnoj geopolitici, ukratko ću opisati na koji način se svemirskim pitanjima u kontekstu međunarodne sigurnosti bavi Sjevernoatlantski savez, tj. NATO.

Na summitu u Bruxellesu 2018. godine, šefovi država i vlada država članica Saveza usvojili su zaključak kojim se Svemir prepoznaje kao ključno područje za savezničku sigurnost, te zbog čega je nužno razviti sveobuhvatnu NATO-ovu svemirsku politiku. Ona je u roku od godine dana izrađena i usvojena na sastanku NATO ministara obrane u lipnju 2019. godine, dok je iste godine na sastanku na vrhu država članica NATO-a u Londonu svemir i službeno proglašen petom operativnom domenom ratovanja (uz dotadašnje klasične domene - kopno, more, zrak, te „suvremenu“ domenu - cyber prostor). NATO je zatim nastavio s implementacijom svemirske politike, pa je tako u listopadu 2020. godine, na sastanku NATO ministara obrane odlučeno da će NATO uspostaviti svoj svemirski centar u Ramsteinu u Njemačkoj. Najrecentniji primjer komunikacije NATO svemirskih aktivnosti prema široj javnosti odnosi se na communique s NATO summita održanoga u lipnju 2021. godine u Bruxellesu: „...napadi prema, iz, ili unutar (domene) svemira predstavljaju jasan izazov sigurnosti (Sjevernoatlantskog) Saveza, posljedično mogu ugroziti nacionalni i euroatlantski prosperitet, sigurnost i stabilnost, te mogu biti jednako štetni za moderna društva poput konvencionalnog napada. Takvi napadi mogli bi dovesti do pozivanja na Članak 5. Odluku o tome hoće li takvi napadi voditi ka pozivanju na Članak 5. donosit će Sjevernoatlantsko vijeće na temelju procjene svakog pojedinog slučaja...“ (NATO, 2021.⁸)

Bez obzira na to što je NATO proglasio svemir novom operativnom domenom ratovanja, činjenica jest da trenutno još uvijek ne postoje „futurističke“ tehnologije kojima bi klasično ratovanje u sadašnjem smislu ili na način kako ga prikazuju znanstvenofantastične serije bilo moguće. Osim tehnoloških ograničenja, postoje i pravna ograničenja za vođenje ratnih operacija. Naime, i dalje se svemirski objekti poput satelita koji su u nacionalnom vlasništvu ne tretiraju kao da su teritorij države vlasnice pa se zbog toga na njih niti ne mogu primjenjivati odredbe međunarodnog prava koje se odnose na ovu tematiku. Isto tako, upitna je vjerojatnost da NATO (barem u ovom trenutku) zaista klasificira napad na satelit u vlasništvu neke od svojih država članica kao napad koji bi ulazio u definiciju članka 5 Sjevernoatlantskog

⁷ <https://hrcak.srce.hr/file/234140> - pristupljeno 13. rujna 2021.

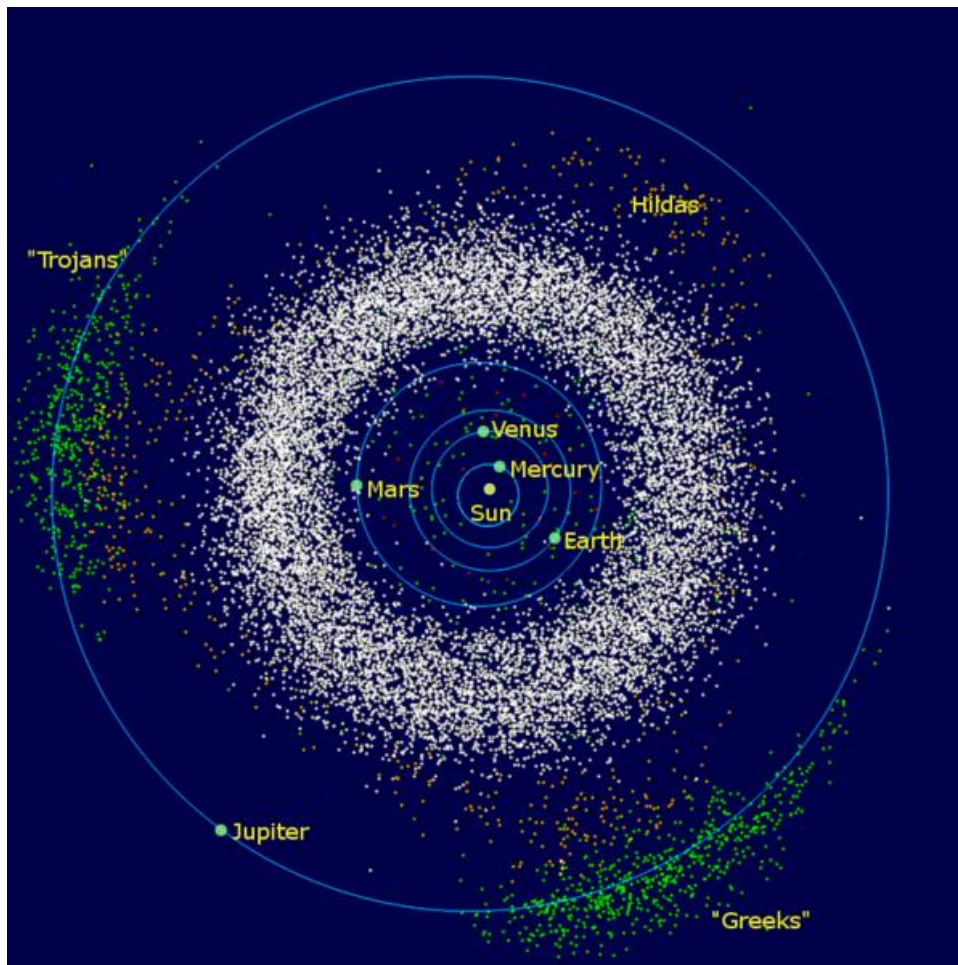
⁸ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_175419.htm - pristupljeno 13. rujna 2021.

ugovora, a na temelju kojega su države članice suglasne da napad na jednu predstavlja napad na sve njih. Međutim, činjenica jest da sadašnji svemirski objekti imaju ključnu ulogu u održavanju sposobnosti koje su na raspolaganju civilnim i vojnim akterima, te je vjerojatno samo pitanje vremena prije nego se i oni počnu tretirati kao kritično vlasništvo za koje će bilo kakva sabotaža ili izravan fizički napad ujedno predstavljati napad na državu. Sličnu odluku NATO je već donosio kad se radilo o proglašenju cyberprostora operativnom domenom ratovanja, stoga ne bi bilo neobično da države okupljene oko najmoćnijeg vojnog saveza današnjice u sljedećim godinama znatno ozbiljnije počnu shvaćati Zemljinu orbitu, pa i ostatak Sunčevog sustava. Neke države već su uspostavile svemirske snage kao zasebnu granu unutar oružanih snaga, primjerice SAD 2019. godine. Rusija trenutno ima svemirske snage koje su integrirane sa zračnim snagama (kao i Francuska i Ujedinjena Kraljevina), dok Kina svoje svemirske snage koristi unutar iste grane kao i cyber snage.

2.2. Prostori odvijanja radnje TV serije

„The Expanse“-a je svojevrsna preslika današnjice nekoliko stoljeća u budućnosti. Točni datumi nisu relevantni za samu radnju, a za ovaj rad dovoljno je reći da se okružje koje je opisivano u ovom radu odnosi na sredinu 24. stoljeća, dakle oko 2350. godine. Većina problema je ista, ili su barem dovoljno slični da su nam poznati i lako se s njima poistovjetiti – prenapučenost, nejednaka raspodjela bogatstva, rasizam, autoritarnost itd. Sunčev sustav podijeljen je na tri političke makro cjeline – Zemlju, Mars i Belt⁹, s tim da se za Zemlju i Mars ponekad koristi skupni pojam „unutarnji planeti“.

⁹ Belt se može prevesti kao Pojas, a njegove stanovnike Beltere kao Pojasance. No s obzirom da postoji realna mogućnost da će ti nazivi tijekom prevođenja na hrvatski standardni jezik za potrebe raznih televizija i streaming servisa doživjeti različite varijacije na temu, odlučio sam zadržati engleski izvornik. Što se tiče Zemlje i Marsa, njih ću pisati na hrvatskom jeziku jer se, valjda, ti nazivi neće mijenjati.

Slika 3. Dvodimenzionalna karta Sunčevog sustava¹⁰

2.2.1. Belt

Belt¹¹ se odnosi na asteroide u pojasu koji se nalazi otprilike između orbita Marsa i Jupitera, odnosno u kontekstu ove serije ne odnosi se na Kuiperov pojas¹² koji obuhvaća nebeska tijela dalje od Neptunove orbite (30-50 AJ¹³ od Sunca).¹⁴ Popis stanovništva koji je proveden od strane unutarnjih planeta utvrdio je da na nebeskim tijelima Belta živi oko 50 milijuna stanovnika, no Belteri tvrde da je pravi broj stanovnika znatno veći, ako ne i dvostruko veći. Belt je „slum“, sirotinjska četvrt cijelog čovječanstva i sačinjen je od mnoštva razjedinjenih

¹⁰ https://expansion.fandom.com/wiki/Asteroid_Belt - pristupljeno 12. rujna 2021.

¹¹ https://expansion.fandom.com/wiki/Asteroid_Belt - pristupljeno 6. rujna 2021.

¹² https://expansion.fandom.com/wiki/Kuiper_belt - pristupljeno 6. rujna 2021.

¹³ Astronomska jedinica (eng. Astronomical Unit – AU) je mjerna jedinica za duljinu približno jednaka prosječnoj udaljenosti Zemlje od Sunca, odnosno oko 150 milijuna kilometara.

¹⁴ U ovom radu, riječ Belt označava politički pojam i namjerno ju koristim kao sinonim za treću „državu“ Sunčevog sustava, zato što je riječ „pojas“ pogodnija kao astrogeografski pojam.

nebeskih tijela diljem pojasa u različitom političkom statusu, od protektorata i kolonija unutarnjih planeta do privatnog korporativnog vlasništva. Najveći, tj. najmnogoljudniji i najvažniji teritoriji naseljeni Belterima su asteroidi i patuljasti planeti „Ceres“, „Eros“, „Vesta“, „Pallas“ i „Hygiea“ te svemirske postaje „Tycho Station“ i „Anderson Station“. Stanovnici Belta, osim što su u ekonomski nepovoljnom položaju u odnosu na stanovnike unutarnjih planeta, dodatno su izloženi surovim uvjetima života u svemiru, lošom infrastrukturom, korumpiranom vlašću, nepravednim porezima i tarifama nametnutima od strane „centralne vlasti“, maltretiranjem od strane vojno-redarstvenih snaga unutarnjih planeta i korporacija itd. S političke strane, postoji skupina koja se naziva „The Outer Planets Alliance – OPA¹⁵“, ali njihovo djelovanje na samom početku serije je problematično jer graniči s terorizmom, piratstvom i općenitom nespremnošću za kompromis, iako kasnije postane „ravnopravna“ s vladama Marsa i Zemlje. Zapravo se radi o relativno slabo povezanoj organizaciji često veoma različitih podskupina koja je svoj politički život započela kao svojevrsni svemirski sindikat koji se borio za prava Beltera. Većina Beltera i njihovih simpatizera na unutarnjim planetima klasificira OPA kao (masovni) pokret, dok ih ostali stanovnici unutarnjih planeta smatraju nasilnicima u blažem ili teroristima u težem slučaju. Istina je naravno negdje između, kao i u brojnim drugim situacijama ljudske povijesti kad su se „borci za slobodu“ jednih skupina smatrali „teroristima“ drugih skupina. Usudio bih se reći da je priča oko OPA nekako slična priči s Irskom i Ujedinjenom Kraljevinom, odnosno da je OPA neki svemirski pandan IRA-e. Zemljina (pa i Marsova) nevoljkost dopuštenju osamostaljenja Belta proizlazi iz toga što značajan dio resursa potrebnih za održavanje „civiliziranog“ života na Zemlji dolazi upravo iz uvoza s brojnih belterskih lokacija.

2.2.2. Mars

Mars ili službeno „Martian Congressional Republic“¹⁶ je druga velesila Sunčevog sustava i naoko u boljem položaju za dugoročni razvoj stanovništva. Treća generacija doseljenika sa Zemlje dosegla je zavidnu razinu samodostatnosti i tehnološkog napretka, nakon čega su započele trzavice između matičnog planeta i kolonista nalik političkim nesuglasticama između 13 američkih kolonija i Britanskog Carstva. Ključna tehnologija koja je omogućila Marsu da stekne inicijalnu tehnološku prevagu u odnosu na Zemlju odnosi se na fiktivni „Epstein drive“

¹⁵ https://expansion.fandom.com/wiki/Outer_Planets_Alliance - pristupljeno 14. rujna 2021.

¹⁶ <https://expansion.fandom.com/wiki/Mars> - pristupljeno 14. rujna 2021.

- pogon koji je revolucionirao transport unutar Sunčevog sustava i omogućio čovječanstvu da svemirom (samo unutar našeg Sunčevog sustava) može putovati u praktičnim okvirima, a koji će se pobliže objasniti u dijelu rada koji se bavi tehnološkim čimbenicima. Zahvaljujući ovoj revolucionarnoj tehnologiji, Zemlja je u zamjenu za pristup Epstein pogonu priznala neovisnost Marsa, te njihove svemirske mornarice zajednički patroliraju Sunčevim sustavom i održavaju (pokušavaju održavati) piratstvo pod kontrolom. Iako Mars ima „samo“ 4-9 milijardi stanovnika¹⁷, ekonomija Marsa je u stalnom rastu zahvaljujući „javnim radovima“ na teraformiranju planeta kojim se Mars želi transformirati u planet nalik Zemlji. Javni radovi zapošljavaju sve one stanovnike planeta koji žele raditi a da već nisu zaposleni u privatnom sektoru ili u vojno-redarstvenim snagama. Mars je na početku radnje serije tehnološki najnaprednija sila Sunčevog sustava. Ne dovoljno naprednija da kritično prevagne Zemljinu moć u stanovništvu i ostalim kriterijima, ali opet dovoljno naprednija da i uz malobrojnije stanovništvo održava balans između ove dvije velesile.

2.2.3. Zemlja

Na Zemlji¹⁸ (na početku radnje serije) u „The Expanse“-u živi oko 30 milijardi ljudi i na njoj se nalazi sjedište Ujedinjenih naroda kao službenog naziva Zemljine vlasti kao i sjedište brojnih korporacija. Iako je izgubila tehnološki primat u odnosu na Mars, Zemlja je i dalje od presudne važnosti za čovječanstvo s obzirom da se na njoj uzgaja hrana za najveći dio čovječanstva cijelog Sunčevog sustava te da ona predstavlja kolijevku civilizacije. Zemljani su započeli s kolonizacijom (obližnjih) svemirskih tijela sredinom tj. krajem 21. stoljeća, a otprilike u isto vrijeme se zbog opasnosti od urušavanja Zemljinog ekosustava planet odlučio politički ujediniti pod okriljem Ujedinjenih naroda. Nakon otkrića Epstein pogona, Mars i Zemlja intenzivno su počeli kolonizirati ostatak Sunčevog sustava, odnosno eksploatirati bogate resurse u njegovim najudaljenijim kutcima. Ključni društveni problem Zemlje je to što polovica svjetskog stanovništva ne može raditi s obzirom da je automatizacija rada u brojnim profesijama jednostavno istisnula potrebu za ljudskim radnikom. Stoga milijarde ljudi, navodno više od polovice svjetskog stanovništva živi od neke vrste „zajamčenog dohotka“ ili kako se zove u seriji „basic assistance“ ili skraćeno „basic“. „Basic“ ljudima na Zemlji koji ne

¹⁷ Broj stanovnika drastično varira ovisno o tome radi li se o stanovništvu spomenutom u knjigama (4 milijarde) ili u TV seriji (9 milijardi)

¹⁸ <https://expanse.fandom.com/wiki/Earth> - pristupljeno 14. rujna 2021.

rade omogućava pristup hrani, najosnovnijoj zdravstvenoj skrbi i jeftinom smještaju, ali gotovo ničemu drugome. Kako bi se ljudi „izdignuli“ od primanja tog zajamčenog dohotka, moraju se kontinuirano dokazivati na razne načine (postoje i lutrije za „uzdizanje“ na višu razinu koje jamče posao ili školovanje) da bi uopće dobili priliku da se školuju, zaposle i omoguće si pristup „luksuznim“ dobrima. Jedna od zanimljivosti „basica“ jest obveza kontracepcije u svrhu kontrole povećanja populacije. Siromašni Zemljani mogu imati djecu samo ako dobiju to pravo nasumičnim izvlačenjem na lutriji, međutim bogati Zemljani mogu imati djecu pod uvjetom da plate porez. To dovodi do zanimljive pojave koju moram spomenuti, a to je da Zemljani često kombiniraju DNK više pojedinaca (čak i desetak) registriranih u nekoj vrsti proširene obitelji kako bi zajedničkim sredstvima platili porez da mogu začeti jedno dijete.

3. Politički činitelji

3.1. Sigurnost kao političko pitanje

Sigurnost kao pojam ima mnoštvo definicija¹⁹ (Mikac, 2013:30), od kojih je vjerojatno najjednostavnija ona da je sigurnost odsutnost ugroze, stoga ću se zadržati na toj elegantnoj misli. Kolodziej kao i brojni drugi teoretičari kaže da je: „...sigurnost poseban oblik politike – vrsta općenitijeg roda politike. Sva su sigurnosna pitanja politički problemi, ali nisu svi politički sukobi sigurnosna pitanja...“ (Kolodziej 2011:26). U kontekstu ovog rada, odnosno u kontekstu TV serije „The Expanse“, također gotovo da nema političkog pitanja koje ujedno ne predstavlja i sigurnosno pitanje. Privatna korporacija koja ima sposobnost manipulacije asteroida je sigurnosno pitanje. Za Zemlju, asteroid se može slučajno ili namjerno usmjeriti prema planetu i izazvati katastrofalnu štetu. Za Mars, politička odluka Zemljine vlade da ne isporuči neki kritični resurs po dogovorenoj cijeni može značiti razliku između života i smrti. Za Belt, ublažavanje tehničkih standarda filtera za zrak radi uštede može dovesti do gušenja stanovnika koji žive u siromašnim područjima nekog nebeskog tijela na kojemu je privatna korporacija apsolutni gospodar života i smrti.

Pojednostavljeno, ne samo da u budućnosti kakva je predstavljena u „The Expanse“-u sigurnost predstavlja ključno pitanje, već je i broj aktera koji utječu na sigurnost znatno veći nego danas.

¹⁹ Robert Mikac u svojoj knjizi o suvremenoj sigurnosti predlaže za pojam sigurnosti vidjeti definicije Collins (2010), Buzan (2007), Tatalović i Bilandžić (2005), Tatalović et al. (2008).

To povećanje aktera jedna je od važnih odrednica kritičke geopolitike ali povezano je i sa imaginativnom geografijom te razlikovanjem periferije i centra moći. U konačnici, sve je to zaokruženo tvrdnjom profesorice Zorko o međudnosu triju činjenica za koje kaže da su važne odrednice kritičke geopolitike – umreženost teritorija, tendencija umnožavanja broja aktera te fragmentarnost moći. Međudnos triju činjenica, moguće je preko „The Expanse“-a predstaviti na sljedeći način. Prvo je tvrdnja da je teritorij umrežen – što je apsolutna istina u „The Expanse“-u zato što ni jedna od 3 cjeline Sunčevog sustava (Belt, Mars i Zemlja) ne bi mogle normalno funkcionirati jedna bez druge. Baš kao što Zorko kaže za današnjicu, ni u „The Expanse“-u razina umreženosti, povezanosti i globaliziranosti nije ravnomjerno raspoređena, ali svejedno se radi o procesu koji značajno utječe na redefiniranje prostora i granica. Druga tvrdnja je karakteristika povećanja broja aktera, tj. činjenica da u međunarodnoj zajednici ne djeluju isključivo države. U današnjici se to povećanje aktera odnosi na pojmove poput globalnih gradova, prostora izuzeća, i nadržavnih identiteta (Sassen 2005., Bonnet 2014a. i 2014b. u Zorko 2018:25). U „The Expanse“-u se to povećanje aktera odnosi na dva planetarna imperija, jedan toliko heterogen entitet u nastajanju da ga se možda ne može ni nazvati pravim entitetom, pojedinačne korporacije sa elementima weberijanske države da ih se može karakterizirati državama u okvirima razumijevanja tog pojma u periodu 20. stoljeća, i brojnim drugim „neovisnim“ akterima poput svemirskih pirata ili nekih drugih aktera koji ipak imaju sposobnost djelovanja i utjecaja na sigurnost ostalih aktera u Sunčevom sustavu. Treća karakteristika koju Zorko ističe odnosi se na fragmentarnost moći i sve više dinamične mijene iskazivanja moći u teritorijalnom smislu:

„S jedne strane ove karakteristike utječu na uzroke i fokusirane su na geografsku komponentu odnosa moći geopolitike strateških resursa, prirodnih izvora, vodnog stresa, bolesti ili klimatskih promjena. S druge strane one pojašnjavaju posljedice ovih izazova, poput geografskih uzoraka migracijskih kretanja i sve češćih pokušaja fizičkog odjeljivanja prostora na globalnoj razini...“ (Zorko 2018:25-26).

Sve navedeno može se izravno povezati sa „The Expanse“-om, stoga se nameću sljedeći zaključci:

1. **Strateški resursi** su glavni razlog „prisilne“ suradnje svih aktera u Sunčevom sustavu;
2. **„prirodni izvori“** u smislu biološkog izvora (npr. hrana) u kojemu ih danas razumijemo gotovo isključivo su dostupni samo na Zemlji (Belt ima jedan planetoid na kojemu se proizvodi hrana u laboratorijskim uvjetima, no količina hrane koju je

potrebno proizvesti za sve Beltere neusporedivo je manja nego količina hrane koju je potrebno proizvesti za unutarnje planete) i povezani su sa „vodnim stresom“ kao i odsutnošću zraka izvan Zemlje;

3. **„vodni stres“** tj. nedostupnost vode kao i zraka odredili su glavni rascjep čovječanstva u budućnosti na one kojima su voda i zrak besplatni i dostupni u neograničenim količinama na Zemlji i na one kojima su dostupni samo umjetnim putem na Marsu i Beltu;
4. **Bolesti** su u svemiru zanimljiv fenomen zato što se svako ljudsko stanište u svemiru mora hermetički zatvoriti od vakuuma pa je stoga ujedno svako ljudsko stanište izolirana i samostalna biosfera;
5. **Klimatske promjene** dovele su do paradigmatičke promjene ljudskog društva na Zemlji zbog čega su se nacionalne države postepeno odricale svog suvereniteta da bi se planet naposljetku politički ujedinio pod zastavom Ujedinjenih naroda.
6. **Migracijska kretanja** obično se odnose na „izbjeglištvo“ sa Zemlje na Mars ili Belt. Na Marsu se od „izbjeglica“ očekuje apsolutna asimilacija, prihvaćanje kolektivnog identiteta, poistovjećivanje s novom domovinom i svojevrsno potiskivanje privatnosti i individualnosti, ali čak i kad se to prihvati, nije neuobičajeno vidjeti „stare“ Marsovcе da diskriminiraju „nove“ doseljenike na temelju porijekla. Belt ima nešto drugačiju dinamiku jer je izrazito heterogen, ali i ondje se očekuje od doseljenika da prihvate novi kolektivni identitet, dok je privatnost prepuštena individualnosti.
7. **„fizičko odjeljivanje prostora na globalnoj razini“** je isto tako zadana činjenica, samo što se globalno u „The Expanse“-u odnosi na cijeli Sunčev sustav, prilikom čega je prostor odijeljen u najekstremnijem mogućem smislu – **vakuomom svemira**.

3.2. Privatizacija sigurnosti

Fokusiranje na državu kao najvažniji politički entitet koji kanalizira sigurnost više ne vrijedi u „The Expanse“-u. Postoje, naravno, momenti monopola sigurnosti koji se mogu prepoznati i usporediti sa sadašnjošću, ali isto tako je evidentno da se u „The Expanse“-u definicija tog monopola suzila do te mjere da je široj javnosti (u smislu nedržavnih aktera) mogućnost djelovanja kao nositelja legalne upotrebe sile postala dostupnija nego danas, primjerice kroz inflaciju privatnih pružatelja sigurnosnih usluga. Nadalje, u „The Expanse“-u je uobičajeno da

nedržavni akteri poput privatnih korporacija legalno posjeduju i koriste „military grade hardware“ poput nuklearnog oružja.

Robert Mikac prenosi definiciju privatnih sigurnosnih kompanija opisanu od strane Ženevskog centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces – DCAF): „...poslovne organizacije specijalizirane za obavljanje usluga vezanih uz rat i konflikte, uključujući borbene operacije, strateško planiranje, prikupljanje obavještajnih podataka, operativnu i logističku podršku, obuku, nabavu i održavanje opreme. Privatne sigurnosne kompanije imaju korporativnu organizacijsku strukturu, registrirane su kao poslovne organizacije te im je motivacija u poslovanju ponajprije zarada, a ne politički razlozi (DCAF 2006)...“ (Mikac 2013:24).

U teoriji, država u „The Expanse“-u i dalje postoji kako bi maksimizirala kvalitetu života svojih građana, ali u praksi je moć države drastično umanjena nauštrb moći privatnih korporacija koje su preuzele neke tradicionalno državne monopole – prvenstveno monopol nad legitimnom upotrebom fizičke sile. Međutim, nemaju sve korporacije u „The Expanse“-u isti „mračni“ cilj da žele suplementirati državu i postati diktatori nad svojim zaposlenicima. Neke jednostavno žele nastaviti pružati usluge koje nemaju veze sa sigurnošću (odnosno s željom da nadomjeste državu kao primarnog sigurnosnog aktera) i na tome zarađivati novac svojim dioničarima, dok neke ipak žele postići državnost, ali ne s ciljem eksploatacije radnika, već s ciljem uspostave suverene države u tradicionalnom weberijanskom smislu. Ove druge su naravno vezane uz Belt, ali obje spomenute vrste korporacija nastavljaju se na podjelu koju je profesorica Zorko opisala u jednom od argumenata za paradoks slabljenja koncepta države ili suvereniteta (Zorko, 2018:115).

U konačnici, privatizacija sigurnosti kako je opisana u „The Expanse“-u je savršen primjer polarne suprotnosti stava koji i sam zastupam (naravno u nekom idealtipskom slučaju), a kojega je profesor Tatalović oblikovao na sljedeći način: „U najsvjetlijim primjerima, suvremene države sintetiziraju svoje sigurnosne politike na različitim područjima društvenog i državnog života radi podizanja ukupne sigurnosti svojih građana.“ To ujedno znači da sintetiziranje sigurnosti država ne smije zloupotrijebiti, odnosno koristiti sigurnost kao izliku za narušavanje sloboda i prava: „Nacionalna sigurnost predstavlja političku i osobnu vrijednost koju razvijene liberalne demokratske države ostvaruju kao temeljno pravo čovjeka. Tako se utječe kako na zaštitu osnovnih društvenih vrijednosti iznutra i izvana tako i na sposobnost svekolikog društvenog razvoja i blagostanja (Tatalović et al. 2008. u Mikac, 2013:34). Dakle,

država je ta koja uzde sigurnosti mora imati u svojim rukama ako se želi ostvariti odsutnost ugroze, ali i sloboda pojedinca unutar zajednice. Štoviše, usudio bih se reći da privatizacija sigurnosti može predstavljati multiplikator ugroze zato što ne samo da izbija sposobnost upravljanja sigurnosnim pitanjima iz domene države u kontekstu nacionalne ili kolektivne sigurnosti, već ju time dodatno slabi i po pitanju ljudske ili individualne sigurnosti.

Da pojasnim, privatne sigurnosne kompanije imaju za cilj zaradu svojih vlasnika i dioničara, stoga moraju svoje usluge prodavati tako da su uvijek na financijskoj dobiti. Međutim, aktivnosti države su drugačije od onih koje provode privatne korporacije jer država svoju dobit ne mjeri isključivo u financijskom smislu, odnosno država svoju dobit mjeri u sigurnosti i blagostanju svojih građana (Mikac, 2013:38). Dakle ako država prepusti korporaciji brigu o sigurnosti, a korporacija zbog uštede tj. zarade ne isporuči jednaku razinu sigurnosti kao što bi to učinila država, time se automatski ugrožava i sposobnost države da osigura blagostanje zato što je sigurnost preduvjet za mirno, stabilno i produktivno gospodarstvo. S obzirom da se zna da je siromaštvo jedan od glavnih uzroka nasilja, očito je da će pojedinac ili skupina pojedinaca koji su osiromašeni zbog loše gospodarske situacije i nezadovoljni svojim životima pokušati pronaći rješenje svojih problema u nasilnim metodama. Takvi ljudi mogu se baviti „klasičnim“ kriminalom ili se mogu okrenuti ka ekstremnim religijskim ili političkim ideologijama pa na taj način ugrožavati društveni poredak – čime se zatvara krug i potvrđuje tvrdnja o privatizaciji sigurnosti kao multiplikatoru ugroze.

Naposljetku, sigurnost kao političko pitanje moguće je promotriti i s aspekta Buzanovog modela slabih i snažnih država u odnosu na slabe i snažne sile (Buzan u Mikac, 2013:57-58) gdje se navodi da je najvažnija karakteristika slabih država upravo njihov nedostatak monopola nad sredstvima prisile. Time je opet jasno vidljivo da odricanjem monopola nad silom država slabi, nije sigurna, nije prosperitetna i dovodi se u situaciju dodatne ugroze.

Kao zadnji čavao u lijesu ikakvim tvrdnjama da privatizacijom nekih segmenata sigurnosnog sektora država dobiva jednaku razinu usluge za manje novca ističem da su takve studije nastale sredinom 1990-ih, dok novije studije pokazuju da je povjeravanje poslova iz sigurnosnog sektora privatnim tvrtkama zapravo višestruko skuplje na dugi rok nego da je te poslove nastavila obavljati država. (Mikac, 2013:157-161 i 275-277).

3.3. Akteri u međunarodnim odnosima

Realizam pretpostavlja da će nacionalne države i u budućnosti biti primarni akteri u međunarodnim odnosima. „The Expanse“ na prvi pogled ne prepoznaje koncept nacionalne države u kontekstu planetarnog političkog djelovanja. Zemlja i Mars djeluju kao jedinstveni sustavi bez utjecaja nacionalnih partikularnosti na „vanjsku“ ili u ovom slučaju „svemirsku“ politiku. Pod „svemirsku“ mislim na one „međunarodne“ odnose koji se odvijaju između tri „priznata“ aktera – Zemlje, Marsa i kasnije Belta. Time se zapravo krug iznova zatvorio zato što zamjenom riječi „država“ (u kontekstu realizma kao teorije sigurnosne politike) sa riječju „planet“ (konkretno „Mars“ i „Zemlja“) u političkom, a ne samo astrogeografskom smislu, opet dolazi do potvrde realista koji kažu da države podržavaju decentralizirani sustav globalnog poretka koji počiva na suverenoj nacionalnoj državi. (Kolodziej, 2011:121)

U ovom slučaju, prema modelu „The Expanse“-a, globalno se odnosi na naš Sunčev sustav, a aktera ima znatno manje nego na Zemlji današnjice. Na početku serije postoje samo dvije nacionalne suverene države – Mars i Zemlja. Svi ostali akteri ne doživljavaju se kao ravnopravni, čak i ako de facto ispunjavaju weberijanske kriterije državnosti izuzev međunarodnog priznanja. Međutim, nakon što Belt kao ekstremno heterogena i gotovo pa anarhična struktura osigura za sebe sposobnosti sigurnosne i trgovinske ucjene, Mars i Zemlja nemaju izbora nego potvrditi da je Sunčev sustav dobio i treću suverenu nacionalnu državu. Odluka o međunarodnom priznanju Belta za Mars i Zemlju bila je ultimativno svojevrsna „točka križanja“ koju Kolodziej spominje u kontekstu presijecanja brojnih faktora koji utječu na donošenje odluka, pogotovo onih koji se bave strateškim odlučivanjem o oskudnim resursima.

Naime, neovisno o tome koliko je neka „supersila“ bogatija u odnosu na ostale aktere, svaka država mora birati između svojih strateških vojnih i socijalnih ciljeva ocjenjivanjem vrijednosti propuštenih prilika – onime što se u ekonomiji naziva oportunitetnim troškom pri odabiru jednog, a ne drugog cilja (Kolodziej, 2011:146). Zemlja je to već prošla kad je morala priznati Mars kao ravnopravnog aktera u „međunarodnim“ odnosima, čime je iz totalno unipolarnog političkog okružja stvoreno bipolarno. Kasnije su to morali napraviti i Mars i Zemlja s priznanjem Belta, čime je u „The Expanse“-u stvorena multipolarnost. Takva napetost između „pušaka i maslaca“ već je viđena tijekom Hladnog rata, samo što su onda Sjedinjene Američke Države i Sovjetski Savez bile dvije glavne sile uključene u globalnu borbu za dominaciju, a SAD su u strahu od sovjetske pobjede pokrenule ranije spomenuti projekt „Solarium“ koji je

zasigurno pomogao pri odabiru strateških odluka koje su konačno dovele do američke pobjede. U svakom slučaju, priznanjem Belta kao suverene države, Mars i Zemlja morali su se odreći bilo kakvog suvereniteta nad onim prostorima (teritorijima u geopolitičkom smislu) koje su inicijalno kolonizirale korporacije sa sjedištem na njihovom teritoriju.

Priznanjem su Mars i Zemlja potvrdili Belt kao moralno jednak sebi, unatoč tome što Belteri svoje unutarnje i vanjske sigurnosne funkcije obavljaju različito od unutarnjih planeta. Kad se nekog političkog aktera, pogotovo novu državu, prizna kao moralno jednakovrijednog sebi, onda to ujedno znači da taj sustav polaže pravo na monopol nad legitimnom upotrebom fizičke sile prema populaciji koja živi u jasno definiranom i međunarodno priznatom teritoriju. To pak dovodi do toga da Belt mora početi obavljati policijske dužnosti nadzora vlastitih „slobodoumnih“ građana koji gusarenjem i dalje zarađuju za svoj kruh svagdašnji. „...kao članice jedne zajednice, države ne samo što kalkuliraju kako upotrijebiti svoju moć za poželjan utjecaj na ponašanje drugih država nego također djeluju s obzirom na očekivanja vezana za zajedničke interese i vrijednosti u vladajućim uređenjima te zajednice...“ (Kolodziej 2011:21).

Međutim, za Belt je ovo problematična funkcija, zato što su brojni Belteri dobar dio svog života zarađivali za život tako što su pljačkali po Sunčevom sustavu. Autori serije su bez sumnje inspiraciju pronašli u stvarnoj povijesti iz zlatnog doba piratstva na Karibima, kada nije bilo neobično da pirati promijene profesiju i postanu ugledni članovi kolonijalne vlasti²⁰. Stoga se u ranim danima nakon „međunarodnog priznanja“ Belta, njihovi bivši pirati, a sada u funkciji policajaca u patroli Sunčevog sustava, često moraju boriti protiv svojih dojučerašnjih kolega, što često dovodi do raznih političkih i sigurnosnih kriza koje naravno utječu i na „unutarnju“ i „vanjsku“ politiku Belta kao države. Međutim, Belterski političari i vojno/policijski službenici svjesni su da onog trenutka kad i ako Belt posustane s provođenjem ovih policijskih zadaća nadzora i kažnjavanja gusarenja, automatski gubi ranije priznatu moralnu ravnopravnost sa Zemljom i Marsom, što znači da gubi i priznanje suverenosti. Ako pak nema priznanja suverenosti, onda više ne postoji kao država u weberijanskom smislu.

²⁰ Kao primjerice kolonijalni guverner Jamajke, Sir Henry Morgan.

3.4. Teritorij

Belt i unutarnje planete moguće je promatrati i kroz dodatnu politološku prizmu – centra i periferije (Zorko, 2018:25). Unutarnji planeti, pogotovo Zemlja, savršeni su primjer centra moći u odnosu na ostatak Sunčevog sustava. Mars je također dovoljno razvijen da ga se može smatrati centrom, ali Belt je klasičan primjer periferije. Ove geografske tj. geopolitičke odrednice prostora u sebi zapravo sadrže sve što treba „poopćiti“ u politološkom smislu kad se stvara mentalna slika o „The Expanse“-u.

Jedan od zaključaka koji Zorko (2018:115) iznosi je također prekrasno povezan sa „The Expanse“-om: „Suvremeni svijet s jedne je strane iznimno teritorijaliziran, dok je istovremeno na snazi deteritorijalizacija u njegovom sadržaju. Iako smo pokazali da se zapravo radi o reteritorijalizaciji, reorganizaciji koncepta teritorij-stanovništvo-moć prema sve češćoj trijadi lokalitet-identitet-zajednica, virtualni koncepti teritorija i prostora sve su prisutniji u našoj svakodnevnoj okolini. U središtu političke geografije kao discipline je teritorijalizacija ili oprostorenje; središte geopolitike čine teritorij države i njegove pripadajuće vrijednosti kao mehanizam za stjecanje moći...Postmoderne teze o virtualnosti, nestajanju teritorija i suvereniteta, iz geopolitičke su perspektive neodržive. Paradoks slabljenja koncepta države ili suvereniteta sadržan je u tri argumenta...“.

Prvi argument odnosi se na činjenicu da čak i ako se neki prostor politički reorganizira i transformira, on će i dalje težiti ka tome da ili stvori državu ili da djeluje kao država. Evidentan primjer u „The Expanse“-u su Belteri koji teže stvaranju države i privatne korporacije koje djeluju kao de-facto države.

Drugi argument odnosi se na činjenicu da se danas prostor i dalje uglavnom vizualizira u klasičnom dvodimenzionalnom obliku iako su koncepti poput virtualnosti mjesta ili „nove vrste rata“ dovoljno poznati široj stručnoj javnosti. Ovaj argument na prvi pogled nije u potpunosti primjenjiv na „The Expanse“ zato što se radnja odvija u svemiru, gdje je navigacija i prostorna demarkacija nužna u trodimenzionalnom prostoru. Međutim, upravo zbog te trodimenzionalnosti prostor je dodatno potvrđen kao ključan faktor relevantnosti geopolitike budućnosti, i to na još višoj razini važnosti od današnje.

Treći argument se odnosi na obilježavanje prostora za koji Zorko kaže da se i dalje „osvaja“ tako što se državni simboli postavljaju na svemirska tijela ili izolirana područja našeg planeta.

„...Američka zastava na Mjesecu, ruska u podmorju Arktika ili hrvatska na sjevernom polu plastično pokazuju suvremenu geopolitiku odnosa, pripadnosti i globalne (ne)moći.“ (ibid)

Opet se na prvi pogled treći argument ne može primijeniti na „The Expanse“, no čak i u toj fiktivnoj budućnosti sav „zaposjednuti“ prostor je obilježen, neovisno o tome je li pod stvarnim ili posrednim upravljanjem „države“. Jedini „državno nezaposjednuti“ prostori su oni koji se (kao u prvom argumentu) ili tek trude postati država (Belt) pa zato nemaju istaknuta obilježja „priznatih političkih entiteta“ ili djeluju kao kriminalni faktor koji ni nema interes postati ni djelovati kao država u klasičnom smislu (pirati). Namjerno se ovdje ne koristi riječ teritorij zato što se on u potpunosti može upotrijebiti tek za prostor koji koriste unutarnji planeti dok se prostori koji koriste Belteri nalaze u stanju transformacije iz statusa prostora u status teritorija kojemu tek predstoji ostvarivanje fuzije značenja, moći i prostora. Za ove „kriminalne“ prostore u „The Expanse“-u, mogu se iskoristiti opisi koje je Zorko namijenila onim lokacijama koje je nazvala „(ne)teritorijalni teritoriji, antiteritoriji ili nestašna mjesta“ (Zorko, 2018:119-133).

3.5. Granice

Zorko (2018:44) navodi brojne definicije o granicama, ovisno o tome radi li se o socioekonomskom elementu, fizičkom/opipljivom elementu, metafizičkom/filozofskom elementu itd. U kontekstu „The Expanse“-a, postoje dva pojma koja su relevantna kad se govori o granicama. Zorko ih prenosi iz geopolitičke literature na engleskom jeziku kao „boundary“ i „frontier“. „Boundary“ je granica u smislu crte kojom su dva područja razgraničena. „Frontier“ je granica u smislu područja koje je šire od granične crte i u stručnoj literaturi se prevodi kao pogranična zona. Zorko napominje da se ovi pojmovi ne razlikuju samo sadržajno, već da su se razlikovali i „temporalno“, ovisno o vremenu ljudske povijesti o kojemu se razgovara. Tako je „frontier“ u prošlosti označavao „međuprostor“ između neke dvije jezgre.

Dodatno, prethodnica „frontier“-a bila je ničija zemlja (lat. terra nullius) koja je označavala toliko daleka prostranstva između nekih jezgri ili „žarišta suvereniteta“ kako ih Zorko zove, da se taj prostor jednostavno smatrao „nezaposjednutim“. Zorko prenosi tvrdnju Fredericka Jacksona Turnera iz 1932. da je pojam „frontier“-a u povijesnom smislu odigrao presudnu ulogu u stvaranju identiteta i kulture onih zajednica koje su se stvarale odozdo na područjima obuhvaćenima „frontier“-om, odnosno graničnim područjem. Takva periferna područja

iznjedrila su zajednice naviknute na težak život koje se oslanjaju na svoje pripadnike. Takve okolnosti neizbježno su dovele do stvaranja specifičnih regionalnih identiteta, čime su zapravo ljudi koji su ondje živjeli, svoje heterogene etničke i druge identitete transformirali u nove identitete. Takvi pak identiteti mogu, ali i ne moraju, tvoriti jezgru stvaranja nekog novog „žarišta suvereniteta“.

To je upravo ono što se u „The Expanse“-u dogodilo s Beltom i Belterima na njihovim nebeskim tijelima koja su toliko daleko (u svakom smislu, od prostornog do društvenog i ekonomskog) od svojih „gospodara“ na unutarnjim planetima, da su razvili svoje identitete i osjećaj pripadnosti lokalnoj žarišnoj točki koja je jednostavno nadvladala dotadašnje identitete. Isto tako, zanimljiv je i fenomen prema kojemu u „The Expanse“-u zapravo svaki od tri suverena politička aktera ima i svoj „boundary“, ali i svoj „frontier“. Zemlja i Mars imaju svaki po jedan „boundary“ kojim su planeti odvojeni od vakuuma svemira, te „frontier“ koji žele podvrgnuti pod svoju vlast. U određenom trenutku, taj njihov „frontier“ se odvaja od matičnog imperija korespondirajućeg unutarnjeg planeta i pridružuje se suverenom Beltu. Tada Belt također dobiva svoj „boundary“ samo što je u tom slučaju sačinjen od mnoštva malih naseljenih nebeskih tijela (pa čak i svemirskih brodova kao „suverenih“ sastavnica Belta). Belt isto tako ima i „frontier“, međutim u njegovom slučaju je to nešto drugačije od unutarnjih planeta zato što se unutar Beltovog „frontiera“ u bilo kojem trenutku može oformiti neki „boundary“. I konačno, za unutarnje planete cijeli Belt i dalje predstavlja „frontier“ zato što se u svemiru prostori mogu puno lakše „teritorijalizirati“ i anektirati matičnoj političkoj zajednici bez da se ti teritoriji klasificiraju kao enklave ili eksklave kao što bi to bilo u slučaju nekog prostora na planetu.

4. Ekonomski činitelji

Zorko kaže da je teritorij i njegova važnost za čovjeka i društvo oduvijek bio presudan za poimanje moći u međunarodnoj politici, te da će tako i ostati. Nadalje, također navodi i dvije veoma važne tvrdnje koje su bitne za ovaj rad. Jedna je da su položaj, smještaj ili resursi osnovni preduvjeti za razvoj države iz perspektive prirodnog determinizma. Druga je da trokut odnosa koji je predmet proučavanja geopolitike – prostor, stanovništvo i moć – nije moguće proučavati izolirano unutar geopolitike zato što je ovaj „trojedan“ pojam suviše međupovezan. „Teritorij stvara pretpostavke za stanovništvo i moć, a stanovništvo daje tom prostoru smisao

u pokušajima ostvarivanja moći. Mjesto, prostor i teritorij definiraju ljudsko djelovanje, i to najčešće ljudska potreba za posjedovanjem i obilježavanjem lokacija. I dok mjesto može imati isključivo geografske karakteristike, ono je ljudskim djelovanjem oprosteno. Samim nazivom ili toponimom mjesto ili lokacija dobivaju karakteristike prostora...“ (Zorko, 2018:19).

U slučaju „The Expanse“-a, prirodni determinizam je presudan faktor za cjelokupnu ekonomiju čovječanstva diljem Sunčevog sustava. Resursi poput zraka i vode se konstantno prikupljaju u vakuumu svemira i transportiraju ondje gdje ljudi žive, a to je najčešće upravo ondje gdje se vade i obrađuju resursi poput materijalnih sirovina koji su ključni za one prostore gdje tih sirovina nema ili su teško dostupne. Isto tako, na Zemlji, jedinom mjestu gdje za uzgoj hrane nije potrebno stvarati umjetni okoliš, zbog prenapučenosti stanovništvom bilo je potrebno radikalno povećati površinu obradivog tla čime je resurs slobodnog prostora pretvoren u resurs hrane.

4.1. Vlasništvo

Belteri kažu da unutarnji planeti brinu se samo za vlastiti profit, tj. posjedovanje, prilikom čega je primjenjiva stara izreka „possession is nine-tenths of the law“. U prijevodu to znači da je posjedovanje nečega lakše održavati ako je to nešto već pod vašom kontrolom. Ako samo tvrdite da je nešto vaše, a u stvarnosti nemate fizičku kontrolu nad time, teško da ćete moći time upravljati. U kontekstu ovog rada to se može primijeniti na brojne elemente. Primjerice, neka privatna korporacija upravlja nekim svemirskim tijelom kao svojim ekskluzivnim vlasništvom. Nominalno je registrirana na Zemlji i trebala bi primjenjivati Zemljino zakonodavstvo, ali zbog činjenice da je toliko daleko od Zemlje i da na nekom nebeskom tijelu ima svoje policijske snage, u praksi može raditi što god želi.

Korporacije u „The Expanse“-u kao i u današnjici zapravo teže ka tome da budu što dalje od ikakvog nadzora države u kojoj su osnovane, da što više zarade i da po potrebi sele svoje poslovanje gdje god postoji veća mogućnost za povećanje profita: „Multinacionalne korporacije zapravo odvajanjem od zemlje u kojoj su osnovane doživljavaju neslućene mogućnosti poslovanja, izravan nadzor je izbjegnut pa mogu „diktirati državnu gospodarsku politiku. Clive Allen, potpredsjednik Nortel Networksa, vodeće kanadske high-tech tvrtke, objašnjava kako tvrtke ne duguju nikakvu vrijednost Kanadi. Samo zato što je Nortel Networks

ondje osnovan ne znači da ćemo ondje i ostati. Mjesto nam mora biti i dalje privlačno da bismo odlučili ostati“ (Bakan 2006:34 u Mikac 2013:51).

Prakticirajući ovu „nomadsku“ politiku, korporacije u „The Expanse“-u uspješno izbjegavaju nadzor države u kojoj su nominalno osnovane i čije bi zakone trebale provoditi. Nebitno je imaju li neko svemirsko tijelo u svojem vlasništvu ili ga samo unajmljuju, koriste po principu neke koncesije itd., odnosno bitno je samo da nisu blizu državnih regulatornih mehanizama i alata. Na taj način, stanovnici tog svemirskog tijela su de facto „građani“ te korporacije ili još gore – njezino vlasništvo.

Takvo shvaćanje vlasništva moguće je povezati s onim što danas na Zemlji uzimamo zdravo za gotovo, a to je nedodirljivost privatnog vlasništva izuzev nekih iznimnih okolnosti. Stoga se i oni teritoriji koji su pod upravljanjem korporacija registriranih na Zemlji ponašaju kao da se u njihovo „vlasništvo“ ne smije nikako dirati.

Međutim, Belteri imaju drugu logiku kojom se vode zato što inače ne bi mogli preživjeti u uvjetima koji se znatno razlikuju od Zemljinih. Možda bi se mogla povući određena paralela s teškim i negostoljubivim uvjetima koji su rani europski doseljenici u kolonije Novoga Svijeta mogli očekivati. Dakle, s obzirom da Belteri moraju sve dijeliti kako bi preživjeli (zrak, vodu, hranu), te s obzirom da im je važna svaka ljudska jedinka koja može doprinijeti razvoju zajednice, puno su više orijentirani na kolektivni identitet, te kolektivno vlasništvo nad kritičnim tj. strateškim resursima. Krađa ili sabotaza zajedničke vode ili zraka na nebeskim tijelima znači sigurnu smrt za one koji borave na tom tijelu. Zato je u svemiru privatno vlasništvo „sveto“ i nedodirljivo samo ako se radi o nečemu što nema izravan učinak na preživljavanje zajednice.

Isto se može reći i za Mars, možda čak i najviše, s obzirom da su njegovi stanovnici također znatno više okrenuti zajednici i kolektivnom identitetu i ciljevima nego što je to uobičajeno za današnje individualno društvo. No ipak postoji znatna razlika između stanovnika Marsa i Belta, a to je disperziranost stanovništva diljem Belta, čime je teže postići homogenost identiteta. S druge strane, Belteri su toliko ujedinjeni u svojoj različitosti od unutarnjih planeta da se njihov etnicitet najviše formirao oko svojevrsnog separatističkog pokreta koji za cilj ima osloboditi Belt od društvenog, političkog, pravnog, gospodarskog i svakog drugog utjecaja Marsa i Zemlje. Takvi pokreti prema profesoru Tataloviću predstavljaju jedan od raširenijih oblika nasilnog etničkog sukoba (Tatalović, 2010:18), što bi odgovaralo i slici Beltera (posebice

pripadnici OPA) koji su u seriji zaista prikazani agresivnijima od Marsovaca iako Mars djeluje kao svojevrsna militaristička država.

4.2. Ekologija, društvo i ekonomija

Ekologija je u „The Expanse“-u nekako čudno „smetnuta s uma“. Međutim, upravo je ekološka kriza na Zemlji dovela do toga da Ujedinjeni narodi vladaju cijelim planetom nakon što su nacionalne države predale svoj suverenitet ovoj nadnacionalnoj tvorevini u svrhu bolje koordinacije napora za očuvanje planeta. Na Zemlji današnjice, pitanja porasta razine mora, prekomjerne sječe šuma, nedostatka pitke vode i energenata predstavljaju ključna pitanja sigurnosti. Nesigurnost koja proizlazi iz nejednake distribucije prirodnih resursa i s tim povezani sukobi, preslikava se na „The Expanse“. U seriji jedino Zemlja ima „bogatstvo“ neograničenog zraka za disanje, dok svi ostali moraju umjetnim putem doći do njega. Na isti način ostali moraju doći i do vode i hrane, s obzirom da ne mogu doći do tih resursa nikako osim umjetnim putem, bilo da se radi o uzgoju hrane u laboratorijima ili prikupljanju kisika i vode iz leda koji se prikuplja iz asteroida posredstvom brojnih teretno-industrijskih brodova koji su ili u vlasništvu neke korporacije ili su samo njeni „kooperanti“ (potpuno neovisni brodovi takvog tipa nisu baš uobičajeni zbog više razloga, jedan od njih je slaba mogućnost zaštite od gusarenja).

Nasuprot takvog teškog i nesigurnog života u svemiru, ali koji ipak omogućava znatno lakšu socijalnu mobilnost, Zemlja u „The Expanse“-u predstavlja ono što danas Zapad predstavlja onim dijelovima svijeta u kojima se i dalje umire od gladi i žeđi. Da, iako je danas moguće biti iznimno siromašan i na Zapadu, ipak je vjerojatnost da će beskućnik na ulicama Londona, New Yorka, Pariza, Berlina ili Zagreba umrijeti od gladi i žeđi gotovo nepostojeća. Tako je u seriji stanovnik Zemlje potencijalno siromašan i depriviran u smislu mogućnosti osobnog razvoja, ali je pri tome i dalje u nepojmljivoj prednosti za bilo kojeg Beltera ili Marsovca – ako ni zbog čega drugog, onda zato što kad izađe van na ulicu bez svemirskog odijela neće umrijeti u mukama prouzročenima izloženosti vakuumu svemira.

U kontekstu klimatskih promjena zanimljiv je tekst kojim Zorko prenosi Giddensove preporuke koje se odnose na ovu tematiku (Giddens i borba protiv klimatskih promjena: preporuke za djelovanje (preuzeto iz: Zorko i Londero 2011), Zorko, 2018:112). Giddens smatra da bi institucionalizacija politika klimatskih promjena trebala biti sagledana na širi

način. Naime, klimatske promjene utječu na brojne aspekte javnog (i političkog) života, što uključuje kolektivnu i individualnu sigurnost, pojavu masovnih migracija, nasilne sukobe, te općenitu kvalitetu života.

Ovo je još jedan zanimljivi „hommage“ koji se može povezati s „The Expanse“-om, zato što je, kao što sam već spomenuo, Zemlja postala politički ujedinjena najviše zbog klimatskih promjena koje su toliko zaprijetile opstanku čovječanstva da su nacionalne države pristale odreći se suvereniteta u korist Ujedinjenih naroda. Upravo je o tome pisao Giddens kada je predlagao da se pitanje globalnog zatopljenja prebaci s marginalne pozicije u samo žarište svjetske politike (ali i žarište interesa pojedinca).

Ovdje se i dalje nacionalnu državu vidi kao glavnog aktera u rješavanju problema klimatskih promjena, što je zapravo i logično zato što je još uvijek (na početku 21. stoljeća) vjerojatnije da će čovječanstvo kolonizirati Sunčev sustav nego da će se nacionalne države ujediniti u „svjetsku vladu“. Ono što bi trebalo napomenuti jest da Giddens u svojem tekstu navodi desetak modela koji opisuju problem klimatskih promjena i govore o potencijalnim rješenjima. Zorko i Londero komentirajući Giddensa smatraju da bi „svijest o važnosti zaštite okoliša trebala bi biti globalno prihvaćena, ali odozdo, od pojedinaca, a ne odozgo, od međunarodnih organizacija...tek sprega ovih modela s političkom voljom, ali i individualnom sviješću, može polučiti uspjeh u institucionalizaciji politike klimatskih promjena...“ (Zorko i Londero 2011. u Zorko, 2018:114).

Međutim, koliko je zaista realno da će bottom-up pristup upaliti po pitanju rješavanja problema klimatskih promjena? Opravdana je skeptičnost u uspješnost ovakvog pristupa, prije svega zato što se čini da su stanovnici našeg planeta koji pripadaju političko-ekonomskom „Zapadu“ dovoljno osviješteni o problemu klimatskih promjena da shvaćaju svoju pojedinačnu ulogu u problemu, ali bez obzira na to se ekonomski interes stavlja ispred ekološkog, pa se tako primjerice većina naše današnje proizvodnje odvija u zemljama u razvoju. Time upravo te zemlje generiraju najveći dio klimatološkog problema (uz SAD, naravno), ali treba biti iskren i priznati da ga dobrim dijelom rade zahvaljujući našoj „zapadnoj“ potražnji za njihovim proizvodima. Kad bi i bila istina da njihova proizvodnja samo za vlastite potrebe previše doprinosi zagađenju okoliša, može li se zaista tim zemljama „narediti“ da se prestanu razvijati? Zapad je svoju razinu tehnološkog i društvenog razvoja stekao kroz stoljeća učenja na vlastitim greškama, te vrlo često na leđima onih naroda koji tek sada pokušavaju doći na razinu osnovne industrijalizacije. Pojednostavljeno rečeno, stanovnici siromašnih država našeg planeta ili nisu

dovoljno osviješteni o utjecaju koji imaju na klimatske promjene ili ako i jesu osviješteni, jednostavno zbog teških životnih okolnosti nisu u mogućnosti učiniti ozbiljnije korake da eliminiraju svoj štetni utjecaj.

4.3. Globalizacija i konzumerizam

Kolodziej (2011:21) piše da zagovaratelji globalizacije tvrde da je zapadnjački projekt kapitalističke liberalne demokracije riješio vjekovni problem sukobljenih interesa između vladara i podanika. Liberalizam u načelu svakom čovjeku bez obzira na društveni položaj ili rod daje univerzalno poštovanje, koje mu nije omogućeno ni u kojem drugom političkom uređenju. Prema toj ideji, konzumerizam je zapravo riješio problem razlika među ljudima koje se očituju u rasi, etnicitetu, religiji, kulturi, jeziku i ostalim podjelama baš kao što se dogodilo u SAD-u (vidi odlomak o Reader's Digestu u Zorko, 2018:88). Međutim, ta Friedmanova tvrdnja (u Kolodziej, 2011:21) „...države, nacije i narodi različitog društvenog ustroja mogu se protiviti globalizaciji, no protiv te se sile ne može. Društva i države koji joj se odupiru samo mogu odlučiti kako će se, a ne hoće li se, prilagoditi tim političkim i tržišno poticanim imperativima...” očito ne drži vodu, s obzirom da su države zapadne koalicije početkom 21. stoljeća doživjele katastrofalni poraz u Afganistanu i to od talibanskog režima koji je personifikacija antiglobalizma.

Na jednak način, u „The Expanse“-u Belt jednostavno ne prihvaća status quo koji nameću unutarnji planeti i odlučuje se ujediniti u političku cjelinu koja će zajamčiti tamošnjem stanovništvu zaštitu od eksploatacije koju predstavlja izopačena verzija konzumerizma unutarnjih planeta. Belt se zapravo nalazi u ulozi „svjetske sirotinje“ kako ju imenuje Kolodziej (2011:21-22) kada prenosi misli brojnih autora o sprezi multinacionalnih korporacija, međunarodnih organizacija i država (poput SAD-a) koje zajednički ugnjetavaju čovječanstvo. Ne samo to, kaže Kolodziej (ibid), već „...Koristeći golema sredstva kojima raspolažu, ta mezalijansa države i korporativne moći oblikuje javno mišljenje po svojoj mjeri kroz koncentraciju medija i velike reklamne kampanje te svoja sebična pravila nameće nemoćnim građanima.“. Ova misao zapravo objedinjuje središnji problem prevelike moći aktera koji (zahvaljujući tome što je moć države smanjena pod izlikom slobode tržišta) iznad sebe nemaju učinkovite nadzorne mehanizme pa stoga mogu činiti što ih je volja bez osvrtnja na posljedice svojih postupaka.

Rezultati su osiromašenje svjetskog stanovništva, žrtvovanje zdravih radnih uvjeta za profit korporacija, te uništenje svjetskog okoliša zbog bezobzirne pohlepe. „...prema nekim promatračima, sve veća moć multinacionalnih korporacija, koja zahtijeva veće ljudske i materijalne resurse i ima snažniji politički utjecaj od većine država svijeta, produbljuje sukobe civilizacija i ugrožava prava naroda na pravičan udio u materijalnom bogatstvu Zemlje. U opasnosti su nacionalna država i siromašne mase svijeta. Iako donedavno oklevetana kao prijetnja međunarodnoj sigurnosti, državi mnogi analitičari sigurnosti sve više dodjeljuju odgovornost za obranu ljudskih prava i promicanje društvenog blagostanja obuzdavanjem moći multinacionalnih korporacija.“ (ibid)

Ako se pogleda budućnost „The Expanse“-a, gornji opis primijenjen na Zemlju doveo je prvo do ekološkog kolapsa, pa onda do ujedinjenja planeta., no s druge strane isti se opis može primijeniti na ono što u budućnosti rade unutarjni planeti, ali opet primarno Zemlja (kao danas, navodno, SAD) potlačenom stanovništvu Belta. Pomalo je ironično da serija „The Expanse“ svoje postojanje duguje upravo jednoj takvoj demoniziranoj multinacionalnoj korporaciji – Amazonu, čiji utemeljitelj Jeff Bezos predstavlja personifikaciju svega onoga što je prema gore citiranom Kolodziejevom odlomku loše kod korporacija. To se pak može povezati s činjenicom da korporacije u „The Expanse“-u nisu demonizirane – one jednostavno jesu. Postoje kao neutralni statisti u okružju koje djeluje i reagira neovisno o njima. Čak i onda kad vodeći čovjek jedne korporacije u seriji postane glavni negativac, sama korporacija se ne problematizira, odnosno, institucionalno zakonodavni okvir koji je omogućio da privatna tvrtka nagomila nezamislivu količinu moći u odnosu na „države“ (Mars, Zemlju, Belt u nastajanju) se ne dira. Takav prikaz ide u prilog tvrdnjama o međudjelovanju diskursa u popularnoj geopolitici, odnosno kako se kroz djelovanje popularne kulture može stvoriti željena slika o nekom fenomenu (Zorko, 2018:18, 26, 88).

O negativnim utjecajima prevelike moći korporacija napisano je suviše radova da bi ih plaćeni protuargumenti mogli pobiti. Mikac također opisuje utjecaj vojno-industrijskog lobija na današnju globalnu ekonomiju, odnosno kako su tijekom 20. stoljeća privatne tvrtke iz tog sektora uspješno postale sastavnim dijelom obrambenog sustava SAD-a, da bi danas imale ogromnu političku moć kojom utječu na različite segmente američkog društva, od izbora do ratova: „...Joel Bakan (2006) ističe da se politički sustav danas napaja korporacijskim donacijama pa su one stoga srž strategije kojom poslovni svijet utječe na državnu vlast i politiku...danas korporacije upravljaju našim životima. One određuju što jedemo, što gledamo, u što se odijevamo, gdje radimo i čime se bavimo. Neizbježno smo okruženi njihovom

kulturom, ikonografijom i ideologijom. I, baš kao nekoć Crkva i monarhija, korporacije se ponašaju kao da su nepogrešive i svemoguće, slaveći same sebe impresivnim zgradama i razmetanjem. One sve više i više utječu na odluke državnih vlasti koje bi ih trebale nadzirati i upravljaju nekoć javnim područjima društvenog života. Dramatičan uspon korporacija do prevlasti jedan je od značajnijih događaja u modernoj povijesti, uzevši u obzir i to da prvi koraci ove institucije nisu mnogo obećavali...“ (Bakan i Mikac u Mikac, 2013:71-73).

5. Sociokulturni činitelji

5.1. Rasa

Prema onome što je prikazano u seriji, koncept „rase“ je postao nebitan ili barem dovoljno uzgredan da ne predstavlja socio-politički faktor u društvenim podjelama. Umjesto toga, čovječanstvo se dijeli na pripadnost nekom od unutarnjih planeta i Belterima koji se „rasno“ ne dijele. Ove „rasne“ podjele nisu utemeljene na fenotipu oblika lica ili boji kože, već na prilagođenost tijela na život u raznim gravitacijskim okolinama. Zemljani su isti kao i današnji ljudi, Marsovci su viši i općenito vitkiji od Zemljana, dok su Belteri izrazito mršavi i visoki.

Ovakav supstitucijski mehanizam omogućio je autorima serije da na slobodan način komentiraju rasne probleme današnjice bez uplitanja u dnevno-političke zavrzlake. Na prvi pogled, uzevši u obzir rasnu tematiku današnjice može se činiti neobično da ljudi koji pripadaju istoj rasi iz današnje perspektive, u „The Expanse“-u ne smatraju druge ljude iste boje kože – istom rasom. Bijelac sa Zemlje, Marsa ili Belta će za nekoga od njih biti definiran „astro rasom“ ili „bio-gravitacijskom rasom“. Međutim, rasna pripadnost nečemu što bi se danas smatralo „istom“ rasom u zadnjih stotinjak godina bila je jednako neobična. Slaveni nisu bili smatrani „bijelima“ jednako kao što su „bijelci“ poistovjećivali Japance i Kineze, koji bi pak za sebe s gnušanjem rekli da nikako nisu ista rasa.

5.2. Utjecaj imaginativne geografije na društvo

Zorko definira imaginativne geografije kao „spoj imaginarnih geografija sustjecanja identiteta i globalne percepcije prostora“ (Zorko, 2018:87). Ovaj pojam je važan za etnogenezu budućnosti, kako je ona prikazana u „The Expanse“-u. Naime, prema Edwardu Saidu (ibid), za

poimanje imaginarnih geografija presudna je ideja prostora. To znači da neki prostor može biti više određen nekim izmišljenim ili prenatlaženim stereotipnim „činjenicama“ nego stvarnim objektivnim činjenicama. Međutim, zanimljivo je da rezultat toga ne mora nužno sam po sebi biti negativan. Said (ibid) objašnjava da određene regije (poput Bliskog istoka ili Balkana) koje nisu isključivo geografske, unutar svojih imena nose „duboke kodove“ u smislu vizualizacije i etiketiranja prostora. Primjeri ovih vizualizacija u popularnoj kulturi su hladni plavi i sivi filteri za vizualizaciju Istočne Europe ili žuti filteri za vizualizaciju Meksika ili Bliskog istoka.

U kontekstu popularne kulture i vizualizacije, ovakva imaginacija pomaže konzumentu materijala da lakše iskusi ambijent prostora koji se želi prikazati. U kontekstu geopolitike, ovakve (uglavnom negativne) vrijednosne etikete zapravo mogu pomoći pri generiranju socijalne kohezije odozdo. U tom slučaju govori se o „imaginarnim“ zajednicama koje su odjednom dobile „mithos“ za potencijalnu etnogenezu. Na primjer, zato svi Belteri u „the Expanse“-u, neovisno na kojem se „kameni“ u svemiru nalazili imaju brojne tetovaže kojima označavaju svoju pripadnost određenim zajednicama, a sve je krenulo tako što su rani Belteri tetovažama skrivali ožiljke koje su imali oko vrata zbog kontinuiranog nošenja svemirskih kaciga i odijela. Po tome su se počeli vizualno razlikovati od stanovnika unutarnjih planeta - primarno Zemljana.

U prilog tvrdnji da je imaginativna geografija jedan od preduvjeta etnogeneze valja dodati i Benedicta Andersona (u Zorko, 2018:88) koji tvrdi da je razvoj tiskanog novinarstva bio uvjet za razvoj nacionalnih identiteta. Zorko prenosi Andersonov stav da se zajednički osjećaj pripadnosti koji pojedinci osjećaju temelji na fiktivnom identitetu. Taj identitet širen je od strane tiskanog novinarstva koje je pomoću standardiziranog jezika (dijalekata) stvorilo grupe s dijeljenim istim kulturalnim karakteristikama. Te grupe su ujedno putem konzumacije tog novinarstva dobile javni prostor za održavanje dijeljenog vođenog diskursa koji ih je dodatno zbližavao i stvarao slične ili iste percepcije o dnevnopolitičkim temama. Zorko kao primjer ovog fenomena navodi američki časopis Reader's Digest, koji je za vrijeme Hladnog rata ispunjavao brojne uloge. Osim što je predstavljao SAD prema van, prikazujući američku kulturu i način života, omogućio je američkim građanima da svoj nacionalni identitet odvoje od dotadašnjeg etničkog (iz država iz kojih su odselili) i pretvore ga u identitet konzumenata ili poreznih obveznika (Dittmer 2010. u Zorko, 2018:88). Na sličan način su Belteri dobili ujedinijujući element kroz stvaranje jezika koji je postao lingua franca između brojnih imigranata sa Zemlje koji su tražili bolji život među zvijezdama. Jedan od zanimljivih aspekata tog jezika je korištenje gestikulacije rukama uz verbalni govor. Naime, ponekad je bilo nužno

da Belteri komuniciraju bez glasovne komunikacije kao što to na primjer moraju ronitelji, pa je stoga komunikacija morala biti moguća i samo vizualnim putem.

Utjecajem koji popularna kultura može imati na naše oblikovanje svijesti o nekom fenomenu bavio se i Weber prije više od stoljeća. Kolodziej objašnjava da se Weberov i Durkheimov rad u području konstruktivističke misli dotakao i danas relevantnih pitanja, a u kontekstu ovog rada posebno je bitna tvrdnja da neka ljudska zajednica zapravo stvara „društvene vrijednosti“, stoga je i te kako bitan odgovor na pitanje tko ima utjecaj na procese stvaranja tih vrijednosti. „...vjerske i kulturne vrijednosti, zajedničke nacionalne i etničke identitete, duboka shvaćanja političke legitimacije i principe državne suverenosti i sigurnosti. Protežu se također na svjetovnija područja, poput sportskih događaja, obiteljskih tradicija ili godišnjih ritmova građanskih proslava...“ (Kolodziej, 2011:211)

Kolodziej dalje navodi konstruktivističku tvrdnju da kolektivna razumijevanja, ma kako nastala, svakako „...stvaraju strukturu koja nije ništa manje stvarna ili obvezna od materijalnih uvjeta koji sputavaju ili olakšavaju čovjekovo mišljenje, izbore i djelovanje. Ta shvaćanja i s njima povezane društvene prakse reflektiraju se i reafirmiraju kao društveno stvorene „činjenice“...Iako nevidljive i nematerijalne, te su kolektivne ideje uočljive društvene snage koje povećavaju moć aktera i pogone njihovo ponašanje – ono što bi Rousseau mogao nazvati općom voljom.“ (Kolodziej, 2011:212) Ova dva Kolodziejeva odlomka izravno se nadovezuju na ono što Zorko piše o imaginativnoj geografiji (Zorko, 2018:87-88).

Posebno je zanimljiv Bakanov (Bakan u Mikac, 2013:75-76) opis o korporativnom imidžu, a koji ne samo da doprinosi tvrdnjama o utjecaju popularne kulture na društvo, nego se može povezati s Amazonom – korporacijom koja producira snimanje TV serije „The Expanse“ i načinom na koji Amazon slijedi korporativni put utjecanja na države i društvo: „...Korporacije danas brendiraju svoje proizvode, usluge i same sebe. Nastoje se prikazati što humanijima i osobnijima. U marketinške svrhe koriste se metodama personifikacije s poznatim osobama, maskotama i vlastitim osobljem. Nastoje biti i što više angažirane u dobrotvornim, humanitarnim i filantropskim aktivnostima. Sponzoriraju dječje manifestacije, kulturne događaje i nastoje pokazati osjećaj odgovornosti prema društvu. Nastoje stvoriti sliku zajedničke dobrobiti korporacija i ljudi. Rade sve to kako bi ostvarile svoj glavni cilj – profit“. Samo po sebi nema ništa loše u tome da korporacije djeluju u duhu humanizma i čovjekoljublja, pa da takvo djelovanje predstavlja svojevrsnu pozitivnu eksternaliju za društvo.

Međutim, korporacije ne koriste svoj utjecaj na društvo samo da bi se prikazale u što boljem svjetlu i tako privukle mušterije. One aktivno „...nastoje uklanjati prepreke koje im stoje na putu, zakone i propise. To čine lobiranjem, donacijama političkim strankama i njihovim kampanjama, sofisticiranim kampanjama informiranja javnosti utječući na javno mnijenje, financiranjem okruglih stolova i „trustova mozgova“ i dr.“ (ibid).

5.3. Kulturalni rascjepi

Kultura je još u 19. stoljeću određena kao složena cjelina sačinjena od skupa posebnosti svakog pojedinog člana društva, tj. kao složena cjelina koja „uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, pravo, običaje i sve druge sposobnosti i navike što ih je čovjek stekao kao član društva“ (Kale, 2007:11). Povijest ljudskih civilizacija obilježena je sukobima koji su proizašli iz razlika u kulturama tj. civilizacijama.

Kolodziej (2011:19-20) spominje poznatu Huntingtonovu tezu o sukobu civilizacija i rascjeda koji su toliko nepomirljivi da neizbježno dovode do nasilja između suprotstavljenih kultura. Zanimljivo je da Kolodziej nije baš uvjeren u finalitet Huntingtonovih teza, ili barem dovoljno vješto skriva svoje slaganje s njima. U svakom slučaju, tvrdi se da je sukob kojemu je kulturalni rascjep primarni uzrok zapravo nerješiv, dok su sukobi uzrokovani sporovima oko materijalnih resursa pa čak i državnih granica rješivi na ovaj ili onaj način. Ta Huntingtonova teza dodatno je proširena tvrdnjom da će u budućnosti doći do stvaranja koalicije protuzapadnih kultura u kojoj će se konfucijansko-islamske države suprotstaviti dominantnoj zapadnoj kršćansko-sekularnoj kulturi (zapadne liberalne demokracije). S jedne strane, danas (početkom 21. stoljeća) se zaista čini da se stvara novi labavi „antizapadni“ blok, no s druge strane upitno je generalizirati „Zapad“ kao kršćansko-sekularan ili liberalno-demokratski. Neke „zapadne“ države koje formalno-pravno pripadaju zapadnim nadnacionalnim međunarodnim organizacijama poput NATO-a i EU-a odbacuju sekularnost ili liberalnu demokraciju, stoga se s pravom postavlja pitanje validnosti cjelokupnog Huntingtonova predviđanja ako se i prije početka tog famoznog sukoba civilizacija raspalo jedinstvo Zapada.

U svakom slučaju, „The Expanse“ je primjer validnosti tvrdnje da su sukobi uzrokovani resursima rješivi, ali kulturalni rascjepi nisu. Belt, Mars i Zemlja su međuovisni resursima i zbog toga im je svima u interesu uspostaviti mir i stabilnost diljem Sunčevog sustava kako bi se promet i trgovina nastavili odvijati nesmetano. Međutim, rascjepi između ova tri entiteta

duboko su usađeni u percepciju pojedinaca, što redovito dovodi do rasplamsavanja sukoba, pa čak i onda kad takav sukob prijeti katastrofalnim gubitkom života. Pri tome je Belt taj koji prednjači u „asertivnom“ nacionalizmu koji je uobičajen za zajednice koje su tek započele svoj put ka etnogenezi, a dodatni problem predstavlja i upitna kontrola „središnje vlasti“ Belta nad svojim vojno-policijskim aparatom. Marsov nacionalizam je također izražen, ali je ujedno i etabliran i organiziran, stoga njegov militarizam nije „lak na okidaču“. Isto tako, vojske Marsa i Zemlje odgovaraju svaka svojoj središnjoj vlasti kojoj u maniri optimističnog realizma nikako nije u interesu započeti sukob čije bi posljedice bile skuplje od nelagodne suradnje.

Kolodziej (Kolodziej, 2011:119) opisuje ovaj fenomen na način da će državni akteri dati sve od sebe da se suzdrže od neprijateljstava, a to isto očekuju i od druge strane. Ako nekim slučajem sukob i započne, suparnici su snažno motivirani da što prije prekinu oružani sukob kako bi sačuvali svoja društva i vitalne interese. Takav rasplet događaja odvio se u nekoliko navrata tijekom ranijih sezona „The Expanse“-a, upravo zato što su Mars i Zemlja htjeli izbjeći međusobni totalni rat. Odnosno, oba aktera odlučila su slijediti „kreposni krug“ Roberta Axelroda (Kolodziej, 2011:120) koji je suprotno Hobbesovu „začaranom krugu“ tvrdio da ograničena suradnja između suparnika s vremenom njihove aktere uvjerava da više dobivaju ako surađuju. Sukob i dalje postoji, ali s obzirom da su pojedinačni dobitci u transakcijama međuovisni, akteri imaju motivaciju da se stalno nalaze, komuniciraju, pronalaze rješenja i dogovaraju kompromise, čime se dugoročno smanjuje mogućnost kritične eskalacije.

6. Tehnološko znanstveni činitelji

Zorko navodi da su se promišljanja o teritoriju i teritorijalnosti mijenjala ovisno o razvoju znanosti i tehnologije, odnosno ovisno o tome koja je tehnologija u nekom trenutku bila dostupna za osvajanje nekog prostora. Ističe da je Halford Mackinder, kojega se može smatrati jednim od utemeljitelja teorije globalizacije, početkom 20. stoljeća promatrao prostor u kontekstu dvodimenzionalne geopolitike tj. kroz prizmu borbe kopnenih i pomorskih sila za prevlast u svijetu. Mackinder je tako povijest dijelio na razdoblje prije Kolumbovih otkrića, kolumbovsko razdoblje i postkolumbovsko razdoblje, prilikom čega je ignorirao mogućnost trodimenzionalnog promišljanja prostora, iako ga je već tada na to upozoravao Leo Amery (O Tuathail, Dalby i Routledge 2007., u Zorko, 2018:21).

Na istom mjestu Zorko navodi da se nakon Mackindera počelo koristiti trodimenzionalno promišljanje prostora koje uključuje hologramsko shvaćanje političke karte i uvodi važnost zračnog prostora za geostrateško pozicioniranje i strateško osvajanje. Trodimenzionalnost prostora bila je svakodnevica u hladnoratovskom razdoblju, iako se već tada pojavila i četvrta dimenzija (koju neki smatraju samo podvarijantom treće) – svemir. Napretkom tehnologije omogućeno je osvajanje novih prostora, baš kao što je u Kolumbovo vrijeme postalo moguće istraživati planet prekooceanskim jedrenjacima. Početkom 21. stoljeća, postalo je očito da je čovječanstvo dovoljno zakoračilo u svoje nebesko susjedstvo da počne smatrati svemir uobičajenom domenom ratovanja, što je evidentno i kroz ranije spomenutu činjenicu da NATO smatra Svemir potpuno ravnopravnom domenom ratovanja kao da se radi o kopnu, moru, zraku ili cyber prostoru.

Za „The Expanse“ je zanimljivo kako Kolodziej (2011:192) objašnjava čimbenike koji određuju materijalnu moć države s tri varijable – 1. veličinom stanovništva, 2. tehnološko-ekonomskim proizvodnim sposobnostima i 3. mobilizacijskom sposobnošću političke države da ljudske i materijalne resurse upregne u konkurenciju s drugim državama. Na sličan način kao geopolitička trijada prostora, stanovništva i moći (Zorko, 2018:19) i ovdje se daje naslutiti da postoji određeni segmenti „moći“ koji akterima mogu dati iznadprosječan utjecaj na geopolitičkoj pozornici. Već danas, na početku 21. stoljeća, nedržavni akteri imaju na raspolaganju sposobnost djelovanja bez presedana u ljudskoj povijesti. Razvoj novih tehnologija u proteklim desetljećima omogućio je raznim akterima (i državama i pojedincima) da u potpunosti ignoriraju snagu, veličinu i moć naoko nadmoćnijih i bogatijih država.

Inflacija onoga što suvremeni sigurnosni diskurs naziva „emerging and disruptive technologies - EDTs“²¹ omogućuje individualnim ili skupnim akterima da svojim djelovanjem bez ikakvih značajnih ulaganja poremete svakodnevicu milijunima ljudi. Samostalni cyber kriminalac može poremetiti rad industrijskih postrojenja poput elektrana ili plinara, čime će izložiti civilnu populaciju gubitku kritične infrastrukture. Ostali kritično remetilački primjeri mogu biti namjerno izazvani poremećaji u softveru za kontrolu prometa u velikim gradovima, aerodromima, lukama, podzemnim željeznicama itd. Svi ovi primjeri služe kao indikator da se paradigmatička promjena aktera tj. potencijalnog maksimalnog dosega učinka djelovanja nedržavnih aktera već dogodila i samim time „obsovitirala“ nebrojene teorije, metodologije, hipoteze i zaključke o međunarodnim odnosima i sigurnosti koji su nastali u periodu kad su

²¹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_184303.htm – pristupljeno 14. rujna 2021.

samo države ili prirodne katastrofe imale mogućnost remetilačkog djelovanja na tako velikom razmjeru. Upravo je jedna takva tehnologija omogućila Marsu da u ključnom trenutku svoje želje za osamostaljenje od Zemlje sebi osigura uspješnost tog procesa. Radi se o „Epstein drive“²² tehnologiji, tj. Epstein pogonu, nazvanom po Marsovcu Solomonu Epsteinu koji je modificirao tada postojeći fuzijski pogon na način da je učinkovitost goriva premašila do tada uobičajeni maksimum. Epstein pogon, kao i cijeli „The Expanse“ uvelike je temeljen na znanosti koju na početku 21. stoljeća čovječanstvo prepoznaje kao moguću, no neisplativu, zbog čega se neki od tih koncepata zasad još ne mogu realizirati.

Tehnologija Epsteinova pogona omogućila je čovječanstvu u „The Expanse“-u ne samo da zakorači u novo razdoblje svojeg promišljanja o teritoriju, već se radi o klasičnom primjeru izuma koji je u pojedincu generirao nemjerljivu količinu moći. Epstein pogon je dakle toliko revolucionarna tehnologija da obuhvaća sve moguće politološke opise kojima se opisuju paradigmatički katalizatori. Mackinder bi pojavom Epstein pogona zasigurno zaključio da se povijest dijeli na razdoblje prije Epsteinova tehnološkog otkrića, epsteinovsko razdoblje i postepsteinovsko razdoblje, a isto tako sam prilično uvjeren da bi u tom slučaju morao prihvatiti i multidimenzionalnost prostora o kojoj je govorio Amery, uz dodatak još nekih dimenzija za koje oni nisu ni mogli sanjati da će biti potpuno svakodnevnice već na kraju 20. stoljeća – cyber i svemir.

Osim ovog „teritorijalnog“ ugla gledišta na Epstein pogon, Kolodziej bi se također složio da takva tehnologija drastično utječe na moć države, odnosno da je svojevrsni multiplikator sile, što je u Marsovu slučaju apsolutna istina jer je ova tehnologija bila kruna dotadašnjeg Marsovog proizumiteljskog mentaliteta i poduzetničkog kreda (još jedna prozirna usporedba sa SAD-om) što je omogućilo Marsu da se nametne kao primarna znanstveno-tehnološka sila. Na isti način, Zorko bi rekla da je Epsteinov pogon omogućio Marsu iznadprosječan utjecaj na geopolitičkoj pozornici jer se tom novom tehnologijom Mars oslobodio kolonijalne vlasti, čime je „bez ispaljenog metka“ konzumirao svoju tehnološku superiornost i njome ucijenio Zemlju da ispuni politički zahtjev priznanja suvereniteta.

²² https://expanse.fandom.com/wiki/Epstein_Drive - pristupljeno 14. rujna 2021.

7. Zaključak

Primarna svrha ovog rada je isključivo deskriptivna, s ciljem opisivanja sigurnosne politike i odnosa prema ključnim geopolitičkim faktorima u fiktivnom modelu TV serije „The Expanse“.

Na primjeru tog modela skrenuta je pozornost na vrijednost fiktivnih modela u popularnoj kulturi za dugoročna strateška planiranja, te je vidljivo da je „The Expanse“ bogat model za proučavanje politoloških pojava. U ovoj seriji (i knjigama) prikazani su različiti segmenti ljudskog postojanja koji s jedne strane predstavljaju upozorenje za čovječanstvo, a s druge strane predstavljaju mogućnosti koje će se otvoriti u nadolazećim stoljećima.

Imajući to na umu, naši će potomci zahvaljujući neiscrpnim zalihama popularne kulture i stručne literature koja analizira naše povijesne pogreške biti u boljoj početnoj poziciji da ih izbjegnju, odnosno ne ponove. Pogreške koje je čovječanstvo radilo kad je „otkrivalo“ nove kontinente, uspostavljalo nove političke zajednice i vodilo ratove za teritorije bogate resursima uzrokovale su smrt nebrojenih milijuna ljudi. Upravo zato je svaki dodatni doprinos fundusu znanja koje potencijalno može spriječiti ponavljanje tih tragedija dobrodošao.

Analizom literature i razradom teksta, nameće se zaključak kako privatizacija sigurnosti ima negativne posljedice. Osim toga, utjecaj korporacija na popularnu kulturu može dovesti do slabljenja moći države, uključujući i paradigmatiku promjenu njezine uloge.

„The Expanse“ je imao neprocjenjivu ulogu u tome zato što je ova TV serija idealtipski prikaz međusobnog utjecaja imaginativnih modela na društvo i obratno - društva na popularnu kulturu. Zlostno bi bilo tvrditi da se znanstvenom fantastikom čovječanstvo želi pripremiti za distopijsku budućnost, ali takve insinacije ne mogu se ni u potpunosti isključiti. Tome u prilog idu nebrojeni primjeri u kojima su mediji korišteni za oblikovanje javnog mnijenja o temama koje se mogu smatrati banalnim poput toga koji „influencer“ koristi koji proizvod, do onih znatno ozbiljnijih poput američkog angažiranja vrhunskih filmskih redatelja u vrijeme Drugog svjetskog rata za produkciju dokumentarnih filmova kojima su se antagonizirali ratni suparnici i kojima se ujedno među američkim narodom dizala volja za borbu.

Pojavnosti koje su u „The Expanse“-u obrađene u stilu „zdravo za gotovo“, primjerice korporacije koje u svojim rukama imaju takvu moć da ona parira državama, svakako su indikativne za promišljanje o snazi koju mediji mogu imati na društvo. Maskiranje takvih kontroverznih pojava u neki naoko potpuno nepovezani narativ moglo bi u budućnosti dovesti do pacificiranja društva. Ukoliko se unaprijed spriječi odupiranje društva na pojavnosti

koje mu idu na štetu, tj. ako društvo stoički prihvati neizbježnost svoje potlačenosti od strane aktera nad kojima nema baš nikakvu kontrolu, onda se takvi akteri unaprijed mogu osigurati od bilo kakvih političkih inicijativa kojima bi ih društvo natjeralo na pošteno i pravedno dijeljenje bogatstva.

Pritom se ne radi samo o tome da se želi unaprijed opravdati ekstremnu nejednakost, već se time ulazi duboko u srž onoga što čini državu kao političku zajednicu i koja je uopće svrha njenog postojanja. Ako se društvo slaže da je dubinski i temeljni razlog nastanka države odsutnost ugroze, tj. osiguranje sigurnosti života i vlasništva, onda mora biti jasno da i vlasništvo nad mehanizmima koji omogućavaju samo jednom entitetu da ima monopol nad legitimnom upotrebom fizičke sile mora ostati u rukama društva i države kao personifikacije društva.

Kad popularna kultura na pozitivan način prikazuje društveno uređenje u kojemu je sigurnost naoko povećana participacijom privatnih elemenata, zapravo se postepeno prešutno odobrava: 1. slabljenje moći države; 2. prihvaćanje gubitka kontrole nad monopolom sile; 3. gubitak pravedne raspodjele bogatstva; i 4. gubitak slobode.

Jasno je da se pojedinci moraju odreći nekih svojih sloboda ako žele uživati ikakvu slobodu – tako je govorio i Hobbes prije nego što su uopće postojale moderne države. Bez obzira na to što mnogi tvrde suprotno, danas i dalje živimo u ekvilibriju slobode i sigurnosti, ali da bi se ta ravnoteža zadržala, društvo neće smjeti dopustiti daljnje slabljenje države nauštrb korporacija. O tome ovisi kvaliteta postojanja u budućnosti.

Može se raspravljati o tome je li takav pogled na privatizaciju sigurnosti suviše ekstreman i negativan, tj. je li privatizacija sigurnosti zaista nešto što zadire u metafizički bitak suvremenog čovjeka. Odgovor na to pitanje je subjektivan, baš kao i percepcija sigurnosti, no postojanje u kojemu samosvjesna osoba svoj privatni i javni život duguje korporaciji koja se nameće kao supstitut moderne države jednostavno je neprihvatljivo. Ako se mora birati između slobode i sigurnosti, odgovor je veoma jednostavan – birati oboje.

Popis literature

Knjige i članci

Bošnjak, Nikolina (2018) EU fondovi i projektni ciklus za apsolutne početnike. Zagreb: Geologika Regulus j.d.o.o.

Defence Academy of the United Kingdom (2017) Getting Strategy Right (Enough). The Royal College of Defence Studies: Ministry of Defence of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.

Jakešević, Ružica (2012) Hrvatska i mirovne misije Ujedinjenih Nacija. Zagreb: Politička kultura.

Kale, Eduard (2007) Povijest civilizacija. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Kolodziej, Edward A. (2011) Sigurnost i međunarodni odnosi. Zagreb: Politička kultura.

Mikac, Robert (2013) Suvremena sigurnost i privatne sigurnosne kompanije: Privatizacija sigurnosti i posljedice. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Mikulec, Ana (2016) Pravo svemira. Pravnika, 49, 1 (99).

Tatalović, Siniša (2010) Globalna sigurnost i etnički sukobi. Zagreb: Politička kultura.

Turčalo, Sead i Zorko, Marta (2021) Popularna geopolitika. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Zorko, Marta (2018) Geopolitika i teritorijalnost. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Video

TV serija "The Expanse" – 2015.

Film "Wag the Dog" - 1997.

Internet izvori

dillbert.com (2021)	https://dilbert.com/search_results?terms=Strategic+Planning – pristupljeno 23. rujna 2021.
expanse.fandom.com (2021a)	https://expanse.fandom.com/wiki/Asteroid_Belt - pristupljeno 12. rujna 2021.
expanse.fandom.com (2021b)	https://expanse.fandom.com/wiki/Earth - pristupljeno 14. rujna 2021.
expanse.fandom.com (2021c)	https://expanse.fandom.com/wiki/Epstein_Drive - pristupljeno 14. rujna 2021.
expanse.fandom.com (2021d)	https://expanse.fandom.com/wiki/Kuiper_belt - pristupljeno 6. rujna 2021.
expanse.fandom.com (2021e)	https://expanse.fandom.com/wiki/Mars - pristupljeno 14. rujna 2021.
expanse.fandom.com (2021f)	https://expanse.fandom.com/wiki/Outer_Planets_Alliance - pristupljeno 14. rujna 2021.
hystory.state.gov (2021)	https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v02p1/d63 - pristupljeno 23. rujna 2021.
hrcak.srce.hr (2021)	https://hrcak.srce.hr/file/234140 - pristupljeno 13. rujna 2021.
web.archive.org (2021)	https://web.archive.org/web/20181204054125/https://www.americanbar.org/groups/young_lawyers/publications/the_101_201_practice_series/space_law_101_an_introduction_to_space_law/ - pristupljeno 13. rujna 2021.
efzg.unizg.hr (2021)	https://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/OIM/dhruska/2014-2-%20Situacijska%20analiza%20-%20okolina%20i%20SWOT.pdf – pristupljeno 9. rujna 2021.
nato.int (2021)	https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_175419.htm - pristupljeno 13. rujna 2021
nato.int (2021)	https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_184303.htm – pristupljeno 14. rujna 2021.
unoosa.org (2021)	https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/introouterspacetreaty.html - pristupljeno 23. rujna 2021.

Sažetak i ključne riječi

Popularna TV serija “The Expanse” nastala je na temelju književnog predloška dvojice autora, Daniela Abrahama i Tya Francka, koji su pod pseudonimom James S. A. Corey stvorili zanimljiv model budućnosti čovječanstva u 24. stoljeću. Popularna kultura ima snažan utjecaj na društvo, stoga je analiziranje stvarnih elemenata u fiktivnim modelima vrijedan izvor informacija koje se mogu iskoristiti za donošenje zaključaka koji su primjenjivi i na stvarnost. U tom kontekstu, međunarodnu sigurnost i popularnu kulturu povezuje popularna geopolitika koja između ostaloga promatra međusobni utjecaj medija i društva. Ovaj rad izlaže elemente narativa „The Expanse“-a kroz četiri glavne skupine činitelja – političke, ekonomske, sociokulturne i tehnološke. Prilikom iznošenja narativa TV serije iznose se i komentari kojima se radnja serije povezuje sa stvarnošću u kontekstu međunarodnih odnosa i sigurnosne politike. Najvažniji zaključak rada jest da privatizacija sigurnosti ima negativne posljedice zato što rastuća moć privatnih korporacija dovodi do slabljenja moći države čime se ugrožava sigurnost i sloboda čovječanstva.

Ključne riječi: „The Expanse“, popularna kultura, popularna geopolitika, međunarodni odnosi, sigurnosna politika, privatizacija sigurnosti.

Summary and key words

The popular TV series “The Expanse” is based on the books written by two authors, Daniel Abraham and Ty Franck, who under the pseudonym James S. A. Corey created an interesting model of the future of humanity in the 24th century. Popular culture has a strong impact on society, and because of that, analysing real elements from fictitious models is a valuable source of information that can be used to draw conclusions that are applicable to reality as well. In this context, international security and popular culture are connected by popular geopolitics, which, inter alia, observes the mutual influence of the media and society. This paper presents the elements of The Expanse’s narrative through four main groups of factors – political, economic, socio-cultural and technological. When presenting the narrative of the TV series, comments are also made by which the setting of the series is connected with reality in the context of international relations and security policy. The most important conclusion of the paper is that the privatization of security has negative consequences because the growing power of private corporations leads to the weakening of the power of the state, which endangers the security and freedom of mankind.

Keywords: “The Expanse”, popular culture, popular geopolitics, international relations, security policy, security privatization.